

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur viktigt är det med preventivmedel egentligen?

- En enkätundersökning om elevers åsikter om innehållet i sex- och samlevnadsundervisningen

Sofia Sinnerstedt

LAU395

Handledare: Florentina Lustig

Examinator: Shirley Booth

Rapportnummer: HT11-2611-140

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Hur viktigt är det med preventivmedel egentligen? - En enkätundersökning om elevers åsikter om innehållet i sex- och samlevnadsundervisningen

Författare: Sofia Sinnerstedt

Termin och år: Höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Florentina Lustig

Examinator: Shirley Booth

Rapportnummer: HT11-2611-140

Nyckelord: sex- och samlevnadsundervisning, elevers tankar och åsikter, kursplaner, grundskolan, gymnasieskolan

Detta examensarbete ämnar undersöka hur väl gymnasieelevers åsikter om sex- och samlevnadsundervisningen stämmer med gymnasie- och grundskolans kursplaner. Dessutom undersöks hur viktigt eleverna tycker att vissa områden är att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen samt vilka områden de tycker ha tagits upp mest i sex- och samlevnadsundervisningen. Syfte med examensarbetet är att, utifrån undersökningen, kunna integrera resultaten i undervisningen.

Studien är en kvantitativ enkätundersökning genomförd på ett samhällsprogram på en gymnasieskola i en kranskommun till Göteborg. Totalt svarade 75 elever i årskurs 1, årskurs 2 och årskurs 3 på enkäten.

Resultaten visar att de flesta elever tycker att de flesta områden som togs upp i enkäten var åtminstone ganska viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen. De områden som eleverna tyckte var viktigast var abort, preventivmedel, kondomanvändning, risker med att ha sex, könssjukdomar, HIV/AIDS och våldtäkt/sexuella övergrepp. De områden som eleverna tyckte var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen var olika benämningar på könsorgan, manlig omskärelse, hur ett förhållande fungerar, kvinnlig könsstympling, transpersoner och pornografi. Områden som eleverna tyckte tog stor plats i sex- och samlevnadsundervisningen var bland annat befruktning, puberteten, graviditet, könssjukdomar, preventivmedel, kondomanvändning och risker med sex. Generellt vill jag påstå att elevernas åsikter stämmer bra överrens med styrdokumentet när det gäller sex- och samlevnadsundervisningen. Det går att hitta stöd för många av de områden som eleverna tycker är viktiga i kursplanerna.

Förord

Jag vill börja med att tacka eleverna och lärarna på skolan där enkäten genomfördes. Utan er hade examensarbetet inte varit möjligt. Jag vill även tacka Kajsa Åström för bra studiemotivation och trevliga luncher. Dessutom vill jag tacka min handledare för hennes kommentarer och åsikter.

Innehållsförteckning

Tabell- och diagramförteckning	4
Inledning.....	5
Syfte	5
Frågeställningar.....	5
Teoretisk anknytning.....	6
Sexualupplysning och sexualundervisning genom tiderna.....	6
1994 års läroplaner och kursplaner.....	7
2011 års läroplaner och kursplaner.....	8
Tidigare forskning och undersökningar.....	10
Design, metoder och tillvägagångssätt	13
Enkäten.....	13
Textanalys	14
Etiska aspekter.....	14
Urval.....	15
Reliabilitet	15
Validitet	15
Generaliserbarhet.....	16
Resultatredovisning	17
Enkätfråga 1. Hur viktigt tycker du det är att dessa områden tas upp i sex- och samlevnadsundervisningen?.....	17
Enkätfråga 2. Ringa in de områdena som du tycker tar upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen.....	26
Analys och slutdiskussion	30
Enkätfråga 1	30
Enkätfråga 2	33
Vidare forskning.....	35
Slutsats	36
Vilka områden tycker elever är viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?.....	36
Vilka områden tycker elever är mindre viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?	36
Vilka områden tycker elever tar mest plats i sex- och samlevnadsundervisningen?.....	36
Hur väl stämmer elevers åsikter om olika områden inom sex- och samlevnadsundervisningen med de styrdokument som behandlar sex- och samlevnadsundervisningen?.....	36
Referenslista	37
Bilagor.....	40
Bilaga 1 - Enkät.....	40

Tabell- och diagramförteckning

Tabell 1. Exempel på spridning av svar.....	14
Tabell 2. Fördelning av respondenter.....	17
Tabell 3. Medelvärde av de olika områdena i fråga 1 på enkäten.....	18
Diagram 1. Enkätfråga 1, viktigast, alla respondenter.....	19
Diagram 2. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 1.....	19
Diagram 3. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 2.....	20
Diagram 4. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 3.....	20
Diagram 5. Enkätfråga 1, viktigast, killar.....	21
Diagram 6. Enkätfråga 1, viktigast, tjejer.....	21
Diagram 7. Enkätfråga 1, minst viktigast, alla respondenter.....	22
Diagram 8. Enkätfråga 1, minst viktigast, årskurs 1.....	22
Diagram 9. Enkätfråga 1, minst viktigast, årskurs 2.....	23
Diagram 10. Enkätfråga 1, minst viktigast, årskurs 3.....	23
Diagram 11. Enkätfråga 1, minst viktigast, killar.....	24
Diagram 12. Enkätfråga 1, minst viktigast, tjejer.....	24
Tabell 4. Redovisning av enkätfråga 2 i procent.....	26
Diagram 13. Enkätfråga 2, alla respondenter.....	27
Diagram 14. Enkätfråga 2, årskurs 1.....	27
Diagram 15. Enkätfråga 2, årskurs 2.....	28
Diagram 16. Enkätfråga 2, årskurs 3.....	28
Diagram 17. Enkätfråga 2, killar.....	29
Diagram 18. Enkätfråga 2, tjejer.....	29

Inledning

Denna uppsats syfte är att studera och tolka gymnasieelevers åsikter om sex- och samlevnadsundervisningen angående olika områden som kan tas upp samt att jämföra elevernas åsikter med kursplanerna och tidigare forskning. Anledningen till att jag valt att skriva min uppsats om detta område är för att jag själv utbildar mig till lärare inom matematik och naturkunskap och kommer i och med detta att ha sex- och samlevnadsundervisning med mina framtida elever. Dessutom är jag privat intresserad av sexualpolitik och är aktiv medlem i RFSU så valet av ämne till uppsatsen kändes självklart. När det gällde inriktningen så tänkte jag på att när jag själv kommer att undervisa i sex- och samlevnad så är det bra att ha en bakgrund och en tanke om vad elever själva tycker är viktigt att ta upp.

Schreiner och Sjøberg skriver att ungdomar är mest intresserade av saker som rör dem själva. De argumenterar dessutom för att lyckosam undervisning i naturvetenskap bara kan ske om man vet något om de åsikter och perspektiv de som ska lära sig har (2004, s. 20f). Schreiner och Sjøberg skriver mestadels om naturvetenskap men eftersom sex- och samlevnadsundervisningen är en del av den naturvetenskapliga undervisningen i skolan så tycker jag att det går att anpassa även här. Det är denna tanke jag har utgått ifrån när jag började med examensarbetet och det är därför jag vill studera elevernas åsikter om olika områden i sex- och samlevnadsundervisningen.

Skolverkets undersökning säger att elever känner att de inte får vara med att påverka innehållet i undervisningen (Skolverket, 2000d, s. 84f). Detta och det som Schreiner och Sjøberg skriver om tycker jag motiverar att det är viktigt att undersöka elevernas åsikter om innehållet i sex- och samlevnadsundervisningen.

Syfte

Uppsatsens syfte består av två delar. Den första delen är att ta reda på vad elever har för åsikter om olika områden inom sex- och samlevnadsundervisningen. Den andra delen är att ta reda på om elevers åsikter om sex- och samlevnadsundervisningen följer eller skiljer sig från de delar av styrdokumentet i grundskolan och gymnasieskolan som kretsar kring detta område.

Frågeställningar

- Vilka områden tycker elever är viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?
- Vilka områden tycker elever är mindre viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?
- Vilka områden tycker elever tar mest plats i sex- och samlevnadsundervisningen?
- Hur väl stämmer elevers åsikter om olika områden inom sex- och samlevnadsundervisningen med de styrdokument som behandlar sex- och samlevnadsundervisningen?

Teoretisk anknytning

Sexualupplysning och sexualundervisning genom tiderna

Sexualupplysning har funnits i någon slags form väldigt långt bak i tiden, dock ej i så organiserad form som den finns idag. På 1500-talet pratade dåtidens barnmorskor och läkare om vikten av att ett par skulle få orgasm samtidigt eftersom detta skulle öka chansen att bli gravid. Under 1700-talet höll Carl von Linné föreläsningar för läkarstudenter där han förespråkade att sex och förökning var något positivt och dessutom en gåva från Gud. Under 1800-talet blev sex allt mer skamfullt, speciellt om du var ogift kvinna. Okunskapen på den här tiden var enorm, bland annat trodde man att barn smittades av engelska sjukan genom att en ogift kvinna som fött barn tittade på dem. Utanför äktenskapet var de sexuella aktiviteter som inte hade fortplantning som syfte förbjudna, här nämns exempelvis homosexualitet och otrohet. Onani sågs som orsaker till sjukdom. Detta ledde till krav på sexualupplysning eftersom många unga blev betraktade som sjuka på grund av onani. (Centerwall, 2005a, s. 25ff).

1900-talets sexualupplysning hade två sidor. Å ena sidan behövde ungdomarna information, å andra sidan var samhället livrädd för att de unga skulle uppmuntras till att ha sexuellt umgänge om de fick information. Den första organiserade sexundervisningen genomfördes av Sveriges första kvinnliga läkare, Karolina Widerström, under 1900-talets första decennium. Då förespråkades avhållsamhet fram till 20 års ålder för kvinnor och 24 års ålder för män, eftersom människan inte var tillräckigt fysiskt eller psykiskt mogen förrän dess. Widerströms arbete ledde till att lärare och politiker ställde krav på införandet av sexualundervisning. Dock är det värt att påpeka att det var oftast unga flickor som ansågs behöva upplysning för att skydda sig mot män, eftersom deras sexualdrift såg som lägre än männens. Detta med att flickor sågs behöva sexualupplysning ledde också till att det infördes i skolorna. År 1920 fick 87 % av eleverna i de högre flickskolorna undervisning i sexualhygien. Endast 25 % av pojkarna fick liknande undervisning i gymnasiet (ibid., s. 28ff).

En annan pionjär inom området var Elise Ottesen-Jensen. År 1932 släppte hon en bok där hon propagerade för bland annat kvinnors rätt till abort. Ett år senare grundade hon, tillsammans med ett par läkare Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU. Det fanns flera bakomliggande anledningar till grundandet av RFSU. Frågor som Ottesen-Jensen och hennes kollegor brann för var bland annat rätten till abort och preventivmedel, avkriminalisering av homosexualitet samt sexualundervisning i skolorna. Under den här tiden förändrades även synen på sexualiteten och föräktenskapliga förbindelser blev vanligare. Synen på onani förändrades och onani sågs inte längre som något farligt även om omgivningen och den tradition som hade växt fram fortfarande gjorde att det låg en ångestladdad känsla över praktiken. Den sexuella njutningen fick större fokus både i böcker och i filmer men även i privatpersoners samliv där det fanns tydliga indikationer på att både mannen och kvinnan skulle njuta (ibid., s. 30).

År 1942 rekommenderade den dåvarande motsvarigheten till dagens regering att sexualundervisning skulle vara en del i folkskolan. Undervisningen skulle falla under hembygdsundervisningen och naturkunnigheten och bland annat innehålla kunskap om anatomi och fosterutvecklingen samt rasbiologiska och rashygieniska frågor. Det var mycket fokus på människosläktens fortplantning och läraren skulle uppmana till avhållsamhet fram till äktenskapet. Det beslutades även om en lärarhandledning där det stod exakt vad varje lektion skulle innehålla och vad läraren fick och inte fick säga. Även om avhållsamhet var det

som uppmanades till så togs inget formellt avstånd från sexuella umgängen före äktenskapet. En del av handledningen tog även upp att om föräldrarna till eleverna hade åsikter om innehållet så kunde vissa delar så som preventivmedel eller sexuella avvikelser begränsas eller uteslutas helt (ibid., s. 31f).

Kritiken på 1942 års handledning var massiv. Kritiken grundades i att undervisningen inte byggde på en realistisk bild av hur människor levde. En undersökning som gjordes 1945 visade att endast 18 % av Sveriges befolkning tyckte att det var viktigt med avhållsamhet före äktenskapet. Undersökningen visade också att endast 5 % av de tillfrågade ansåg att man endast skulle ha sex när det gällde reproduktion samt att 75 % ansåg att elever bör få information om sexuellt överförbara sjukdomar. Andra delar som fick kritik i handledningen var att det var för mycket tal om abnormiteter och ovanor samt den negativa synen på onani. Detta ledde till att det år 1949 kom en handledning för högre skolor som var mer liberal och hade en mer positiv syn på sex som inte ledde till graviditet (ibid., s. 32).

År 1955 blev sexualundervisningen ett obligatoriskt inslag i den svenska folkskolan. Året därpå kom en ny handledning för sexualundervisningen. Handledningen byggde till stor del på den gamla och förnekade fortfarande de ungas sexualitet samt förespråkade äktenskapet och fortplantningen som det viktigaste målet med sex. Syftet med handledningen var att se till att de unga skyddas från sexualitetens negativa sidor (Centerwall, 2005b, s. 35f). Handledningen innehåller rätt många delar som idag skulle ses som befängda. Delen om onani pratar om att onani i sig inte är något farligt men innehåller en rad tips om hur en onanipidemi kan motverkas. Sexuella avvikelser ses som farligt och bör hållas på avstånd från unga (ibid., s. 37). En annan stor del i denna handledning handlar om fysiska och psykiska skillnader mellan könen. Pojkar ses som mer sexuellt intresserade och måste lära sig att ta hänsyn till flickorna som i stället är mer intresserade av känslor och kärleken. Flickorna skulle hålla på sig och pojkarna måste lära sig att acceptera flickornas viljor (ibid., s. 37).

År 1967 kom det ännu en ny handledning i sexualundervisningen. Denna var dock i princip identisk med den som kom år 1956 (ibid., s. 36).

Under 1970-talet ändrades synen på sexualitet och ett resultat av detta var bland annat den nya abortlagen som infördes 1975. 1977 kom en ny handledning i det som då bytte namn till samlevnadsundervisning. Handledningen var mer anpassad till de ungas sätt att leva och accepterade att även ungdomar hade ett aktivt sexliv. I den nya handledningen fick läraren en helt annan roll. Från att ha varit moralisk dömande skulle nu läraren vara objektiv och saklig. Undervisningen skulle ha familjen i fokus men inte vara knuten till någon speciell samlevnadsform. Forskning skulle ligga bakom undervisningen på ett nytt sätt. Något som betonas starkt i handledningen är att det är viktigt att stå emot gruppträck när det kommer till samlagsdebuten samt att det är viktigt att göra egna val. Handledningen berättar också om vad som bör undervisas om på de olika stadierna i grundskolan. Pubertet, samlag, onani och hygien bör upprepas på alla stadier. På högstadiet bör undervisning om pornografi också vara ett tema (ibid., s. 40ff).

Under 1980-talet när HIV och AIDS kom fick sexualupplysningen en helt ny roll. Nu kunde det gälla liv och död om inte rätt information kom ut. Många län gjorde nu egna satsningar på sexualupplysningen och mycket av detta gjordes i samband med skolorna (ibid., s. 43f).

1994 års läroplaner och kursplaner

År 1994 kom det nya läroplaner både till gymnasiet och till grundskolan. I båda läroplanerna står det om sex och samlevnad under rektorns ansvar (Skolverket, 1994a, s. 17; Skolverket,

1994b, s. 16f). I gymnasieskolans läroplan står det att rektorn har ett särskilt ansvar för att eleverna får kunskaper om bland annat sex och samlevnad (Skolverket, 1994b, s. 17). I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet står det att rektorns ansvar innebär att ämnesövergripande kunskapsområden så som sex och samlevnad integreras i undervisningen i olika ämnen (Skolverket, 1994a, s. 16f).

I kursplanen för biologi på grundskolan går det att hitta många punkter som hör till sex och samlevnad. Det står bland annat att undervisningen ska sträva mot att eleven utvecklar kunskap om hur puberteten inverkar på individen. Undervisningen ska också behandla frågor om kärlek, sexualitet och samlevnad. Under målen som eleverna ska ha uppnått när de slutar grundskolan står det att eleven ska ha kunskap om vad befruktning innebär, om sexuallivets biologi, olika preventivmetoder, sexuellt överförbar smitta och att eleven ska ha kännedom om hur kroppens organ och hur kroppens organsystem fungerar tillsammans. Eleverna skall även kunna diskutera sexualitet och samlevnad och visa respekt för andras åsikter och för olika samlevnadsformer (Skolverket, 2000a).

Även i andra ämnen nämns områden som går att koppla till sex- och samlevnadsundervisning. Detta gäller främst, samhällskunskap och religionskunskap. I samhällskunskap skall elever ”kunna reflektera över människors villkor och hur dessa skiftar utifrån kön och social och kulturell bakgrund” (Skolverket, 2000b) samt ”förstå det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige” (ibid.). I religionskunskap nämns områden så som samlevnad, jämställdhet, relationer. Det står även att eleven ska kunna reflektera över viktiga livsfrågor, kunna se konsekvenser av olika ställningstaganden och föra etiska resonemang (Skolverket, 2000c).

När det kommer till kurserna på gymnasiet är det svårare att hitta formuleringar som direkt går att koppla till sex- och samlevnadsundervisning. I kursplanen för samhällskunskap står det att ämnet skall ge förutsättningar för elever så att de kan känna respekt för mänskliga rättigheter och kunna ta avstånd från förtryck av olika former (Skolverket, u.å.a). I kursplanen för religionskunskap går det att läsa att skolan skall sträva efter att eleven ”utvecklar sin personliga hållning i livs- och moralfrågor på grundval av kunskaper om olika traditioner och med respekt för grundläggande mänskliga rättigheter” (Skolverket, u.å.b)

2011 års läroplaner och kursplaner

År 2011 kom det nya läroplaner och kursplaner för både grundskolan och gymnasieskolan. I Lgr 11 (läroplan för grundskola, förskoleklass och fritidshem 2011) står det att det är rektorns ansvar att sex- och samlevnadsundervisningen sker enligt de nationella målen och kunskapskraven (Skolverket, 2011a, s.19). I samma läroplan står det dessutom att ett utav skolans mål är att se till att varje elev medvetet skall kunna uttrycka etiska ställningstaganden grundande på bland annat kunskaper om mänskliga rättigheter (ibid., s.12).

I de nya kursplanerna för grundskolan går det att hitta områden som kan knytas ihop med sex- och samlevnadsundervisningen i många olika ämnen. I ämnet bild står det till exempel att eleverna i årskurs 7-9 skall kunna analysera bilder som bland annat handlar om sexualitet (ibid., s.22). Inom engelskan för årskurs 7-9 står det att eleverna skall kunna tala om relationer (ibid., s.32).

Under centralt innehåll i samhällsorienterande ämnen för årskurs 1-3 står det bland annat att könsroller, jämställdhet och relationer skall beröras i undervisningen. Under samhällskunskap i årskurs 4-6 återkommer termer som könsroller och jämställdhet men här står det även om sexualitet och familjen samt olika samlevnadsformer. När det gäller årskurs 7-9 har

begreppen utökats ytterligare, nu ska undervisningen behandla hur ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande påverkas av till exempel kön och sexuell läggning (ibid., s.200ff).

I historia står det under årskurs 7-9 att undervisningen ska innehålla förändring i syn på kön, sexualitet och jämställdhet (ibid., s. 176). I religion för årskurs 4-6 skall undervisningen ta upp moraliska frågor som rör pojkar och flickors roller och identiteter, jämställdhet, sexuell läggning, sexualitet samt utanförskap och kränkning (ibid., s.189). I årskurs 7-9 skall religionsämnet undervisa om ”konflikter och möjligheter och pluralistiska samhällen, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på jämställdhet” (ibid., s.189) samt ”hur olika livsfrågor, till exempel meningen med livet, relationer, kärlek och sexualitet, skildras i populärkulturen” (ibid., s.190). Dessutom ska undervisningen bidra till att eleverna ”utvecklar kunskaper om hur olika religioner och livsåskådningar ser på frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer” (ibid., s. 186) samt ge eleverna ”förutsättningar att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor” (ibid., s. 186).

När de gäller de naturorienterade ämnena för årskurs 1-3 så står det att undervisningen bland annat ska innehålla betydelsen av sociala relationer för att må bra. I biologi för årskurs 4-6 står det att undervisningen ska ta upp puberteten, sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, relationer, jämställdhet, kärlek och ansvar. För årskurs 7-9 står det exakt samma sak som för årskurs 4-6 men med tillägget om metoder för att förebygga könssjukdomar samt oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv. Dessutom ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att kunna hantera etiska valsituationer som bland annat rör hälsa (ibid., s. 111ff).

I den nya förordningen för läroplanen för gymnasieskolan står det, precis som i Lgr 11, att det är rektorns ansvar att eleverna får kunskaper om sex- och samlevnad (Skolverket, 2011b, s.11).

I och med den nya gymnasiereformen 2011 så har de tidigare kärnämnen ersatts med gymnasiegemensamma ämnen. Dessa ämnen läses av alla som går på gymnasiet, dock i olika mängd. De ämnen som är obligatoriska på gymnasiet är engelska, historia, idrott och hälsa, matematik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk (Regeringen, 2011).

I kursen Naturkunskap 1a1 för gymnasiet står det att undervisningen ska behandla centrala innehåll så som ”[n]aturliga aspekter på, reflektion över och diskussion kring normer, rörande människans sexualitet, lust, relationer och sexuell hälsa” (Skolverket, u.å.c).

Kursplanen för Samhällskunskap 1a1 innehåller delar som går att koppla till sex- och samlevnadsundervisningen. Det står bland annat att kursen ska innehålla undervisningen om ”[d]e mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter” (Skolverket, u.å.e) och ”[g]ruppers och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap” (ibid.).

I kursen Religionskunskap 1 för gymnasiet står det att undervisningen ska behandla religion i relation till bland annat kön och sexualitet samt hur individer och grupperas identiteter kan formas i förhållande till religion och livsåskådning (Skolverket, u.å.d).

Tidigare forskning och undersökningar

År 2009 genomfördes en stor enkätundersökning med över 15 000 respondenter i åldrarna 15 – 29 år i Sverige. I studien, vars namn är UngKAB09 och gjordes av Göteborgs Universitet, ingick frågor om allt från sexualdebuten till hur respondenterna får reda på information om könssjukdomar (Tikkanen, Abellsson & Forsberg, 2011). Resultaten visade att:

1. Medelåldern för sexualdebut ligger på ungefär 16 år. Genomsnittsåldern för kvinnor är 15.9 år och genomsnittsåldern för män är 16.4 år. Ungefär en fjärdedel har sin sexualdebut före de är 15 år gamla. Tittar man på åldersgruppen 18-24 år så var genomsnittsåldern för sexualdebuten för kvinnor 16.4 år och för män 16.7 år. (ibid. s. 71f). Ungefär två tredjedelar av kvinnorna och 59 % av männen använde skydd när de sexualdebuterade, majoriteten av dessa använde kondom (ibid., s. 75f). Ungefär hälften av de tillfrågade använde inget skydd när de hade sex med en person som de inte kände sedan innan (ibid., s. 119).
2. Ungefär hälften av de tillfrågade hade någon gång tagit ett akut p-piller. Ungefär 60 % av de som varit gravida har gjort abort minst en gång (ibid., 2011, s. 105ff). Detta kan jämföras med de 16 459 aborter som gjordes i Sverige 2010 av tjejer som var inom ålderskategorin 24 år och yngre (Socialstyrelsen, u.å).
3. Ungefär två tredjedelar av respondenterna tycker att de har fått tillräckligt med information om hur man skyddar sig mot oönskade graviditeter under deras sex- och samlevnadsundervisning i skolan. Ungefär en femtedel tycker att de har fått för lite information om hur man skyddar sig mot oönskade graviditeter, kvinnor tycker detta i högre grad än män. Personer över 20 år anger i något högre grad att de fått för lite information om hur man skyddar sig mot oönskade graviditeter än personer under 20 år (Tikkanen, et. al., 2011 s. 135f).
4. När det gäller kondomanvändning säger en större andel av de som är över 20 år än de som är under 20 år att de fick för lite kunskap. Män säger i större grad att de har fått kunskap om det än kvinnor (ibid., s. 136).
5. I frågorna om könssjukdomar sade cirka 56 % att de fått för lite eller ingen information alls om HIV. 51 % av de tillfrågade tycker att de fått för lite eller ingen information alls om andra könssjukdomar (ibid., s. 136f).
6. 42 % av de tillfrågade hade någon gång blivit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja. Skillnaden mellan könen är dock stora. Hos kvinnor är siffran 60 % och hos männen är den 30 % (ibid., s. 62f).
7. Till stor del visar undersökningen att de flesta tillfrågade är nöjda med sin sex- och samlevnadsundervisning. Kvinnor och de som valt att inte identifiera sitt kön verkar till större del än män vara missnöjda med sex- och samlevnadsundervisning. Detta skulle kunna bero på att undervisningen i större grad inte nått dessa grupper. (ibid., s. 138f)

Tikkanen, et. al. (2011) frågade även om respondenternas kunskaper och kunskapsbehov. Nedan nämns ett urval som är relevanta för den här undersökningen.

1. Det allra största kunskapsbehovet finns inom området relationer, ungefär 50 % säger att de vill ha mer kunskap om hur man får en relation att fungera på ett bra sätt. Lite

mindre än en tredjedel vill veta hur man hittar någon att inleda en relation med (s. 142f).

2. Relativt många vill veta mer om hur det är att leva med HIV samt hur HIV och andra könssjukdomar smittar (ibid.).
3. Ungefär 20 % av de tillfrågade vill ha mer kunskap om hur man har säkrare sex (ibid.).
4. 14 % vill veta mer om hur man undviker oönskade graviditeter (ibid.). Vilket stämmer ganska bra överrens med den femtedel som svarade att de hade fått för lite eller ingen alls information om hur man undviker oönskade graviditeter i deras sex- och samlevnadsundervisning (ibid., s. 135).
5. 24 % säger sig vilja veta hur man undviker att en kondom går sönder (ibid., s. 142f). Vilket går att jämföra med de 62 % som tyckte att de hade fått tillräckligt eller för mycket information om kondomanvändning under sex- och samlevnadsundervisningen (ibid., s. 136). Detta skulle kunna innebära att det finns stora skillnader i sex- och samlevnadsundervisningen eftersom över 60 % av de tillfrågade säger att de har fått tillräckligt med kunskap om kondomanvändning under utbildningen medan nästan en fjärdedel känner att de saknar kunskap om hur en kondom skall användas så att den inte går sönder.

När det gäller sexuella läggningar så har detta undersökts i ett antal olika undersökningar. I undersökningen HIV och AIDS i Sverige: kunskaper, attityder och beteenden hos allmänheten 1987-2007 tittades det bland annat på attityder gentemot homosexuella. Ett påstående som respondenterna fick ta ställning till under denna undersökning var *att vara homosexuell är inget onormalt*. År 1987 höll 33 % av männen och 44 % av kvinnorna helt eller delvis med om påståendet. Efter 1987 har siffrorna bara ökat och år 2007 låg siffrorna för samma påstående på 69 % hos männen och 85 % hos kvinnorna (Herlitz, 2008 s 33f). Vad ökningen kan bero på är svårt att sja om däremot är det klart och tydligt att attityderna mot homosexuella har blivit mer positiva.

Eftersom Herlitz studerade åldersgruppen 16 till 44 år kan det vara intressant att även titta på resultaten Tikkanen, et. al. (2011) fick fram när det gäller liknande frågor om sexuella läggningar. 86 % av männen tycker delvis eller helt och hållet att en relation mellan två av samma kön är okej. Motsvarande siffra hos kvinnor ligger på 94 % (s. 58).

Skolverket granskade 1999 hur 80 skolor arbetade med sex och samlevnad. Resultaten visar på en stor differens både mellan olika skolor och inom skolor. Vissa skolor hade, enligt utbildningsinspektörerna från skolverket, väldigt bra sex- och samlevnadsundervisning medans andra skolor hade sämre eller ingen alls (Skolverket, 2000d, s. 52ff).

Skolverkets rapport poängterar när det gäller riskfaktorer (exempelvis könssjukdomar) att elevernas kunskaper ökar men att deras beteenden inte påverkas positivt. Det kan snarare bli kontraproduktivt och öka elevernas självdestruktivitet (ibid., s. 59).

De flesta grundskolor har sin sex- och samlevnadsundervisning i årskurs 8 i ämnet biologi. Läraren följer oftast läroboken och ämnen som tas upp är bland andra pubertetsutveckling, abort, preventivmedel och könssjukdomar. Undervisningen är ofta biologiskt inriktad och handlar om kroppen (ibid., s. 61f).

Många elever anser att de själva inte kan vara med och påverka hur undervisningen ska se ut. Lärarna kanske frågar eleverna hur de vill att det ska vara men planerar sedan själva hur undervisningen ska läggas upp. Om elever får möjligheten att påverka till exempel undervisningens innehåll så är det dock upp till läraren hur innehållet kommer att förmedlas. Ett exempel på detta är att eleverna vill att preventivmedel ska ingå i sex- och samlevnadsundervisningen. Det är sedan upp till läraren att bestämma hur preventivmedel kommer att presenteras i undervisningen. Detta kan ske med rena faktakunskaper om olika preventivmedel eller som en diskussion med eleverna där de diskuterar för och nackdelar (ibid., s. 84f).

I Karlstad genomförde Barn- och ungdomsförvaltningen tillsammans med Landstinget i Värmland en inventering av sex- och samlevnadsundervisningen i kommunen år 2008. De låt rektorer fylla i en enkät om hur sex- och samlevnadsundervisningen fungerar och dessutom gjorde de intervjuer med elever. Samtliga elever hade fått kunskap om preventivmedel och hur man skyddar sig mot könssjukdomar. Eleverna hade fått reda på vilka könssjukdomar som finns men alla elever hade inte fått information om hur könssjukdomar påverkar kroppen. En sak som kom upp i inventeringen är att eleverna ville ha mer sex- och samlevnadsundervisning. En punkt som eleverna såg som en del i en bra sex- och samlevnadsundervisning är att de får faktakunskaper om bland annat kroppen, graviditet, preventivmedel och könssjukdomar (Barn- och ungdomsförvaltningen Karlstad, 2008).

Design, metoder och tillvägagångsätt

Enkäten

Syftet med detta examensarbete är att undersöka elevers syn på sex- och samlevnadsundervisningen och jämföra deras syn med kursplanerna. För att kunna få tillräckligt många svar har jag valt att använda mig av en enkätundersökning. Anledningen till att en kvantitativ metod har valts framför en kvalitativ, så som samtalsintervjuer, är för att varje elev skall få samma frågor. Eleverna ska genomföra enkäten samtidigt för att det skall finnas en så liten som möjlig gruppåverkan, det vill säga att eleverna inte ska ha möjlighet att diskutera frågorna med varandra innan alla har fyllt i enkäten. Dessutom gör tidsbristen att det inte går att utföra tillräckligt många intervjuer för att få ett önskat antal svar. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007, s. 264f) skriver att gruppenkäter nästintill ger en hundraprocentig svarsfrekvens jämfört med intervjuundersökningar som ger en svarsfrekvens på 75 – 80 % och därför har jag valt att genomföra enkäterna under lektionstid.

Undersökningen som genomförts är en respondentundersökning eftersom det är elevernas åsikter och tankar som är relevanta för examensarbetets syfte och frågeställningar. Därav kommer de som svarade på enkäten härnäst kallade respondenter (ibid., s. 258).

För att säkerställa att enkäten var förståelig och undvika att respondenterna missförstår frågor genomfördes en pilotundersökning där två personer i samma åldersspann, dock ej på samma skola, som huvudrespondenterna fick fylla i enkäterna och sedan blev intervjuade om vad de tyckte om enkäten. Detta för att få information om eventuella svårigheter (ibid., s. 273). Enkäten ändrades inte efter pilotundersökningen då de två testpersonerna inte hade några problem med att förstå frågorna.

Jag har valt att låta respondenterna svara på frågor där de skall välja ett av heltalen från och med 1 till och med 5, där 1 representerar "inte viktigt" och 5 representerar "väldigt viktigt" (se Bilaga 1), som svar. Respondenterna har inte haft någon möjlighet att svara "vet ej" på någon av frågorna. Däremot är alternativen på skalan udda till antalet och detta innebär att respondenterna skulle kunna välja mittalternativet som ett substitut som ett "vet ej"-alternativ. Detta skulle kunna missbrukas av vissa respondenter som inte vill ta ställning men det borde inte påverka den relativa fördelningen mellan de övriga svarsalternativen (ibid., s. 279).

När det gäller områdenas ordningsföljd i de två frågorna i enkäten (se Bilaga 1) är de organiserade så att i fråga ett kommer de i olika teman medan de i fråga två inte gör detta. Att jag har organiserat frågorna eller snarare områdena i första frågan beror på att de mer generella områdena bör komma innan de mer specifika (ibid., s. 280). Detta spelar dock ingen större roll i fråga två.

Enkäten är utformad så att respondenterna först får svara på i vilken årskurs de går och sedan vilket kön de identifierar sig med (se Bilaga 1). Det finns tre könsalternativ, "kille", "tjej" och "annat". Detta för att de respondenter som inte identifierar sig med varken det manliga eller kvinnliga könet ska kunna svara på frågan.

De resultat som redovisas under resultatdelen har jag fått fram genom att själv räkna ut medelvärdet av enkäterna. Det skulle kunna argumenteras över huruvida medelvärde är ett bra mått att jämföra med eller inte. Detta beror på hur spridningen av svaren ser ut. Jag skulle argumentera för att medelvärde är ett tillräckligt bra mått att använda i det här examensarbetet

eftersom spridningen på svaren ligger relativt normalfördelade för de flesta frågorna. Resultatet på frågan hur viktigt området ”hur ett förhållande fungerar” är att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen för alla respondenter kan fungera som ett exempel på detta. Medelvärde på denna fråga blev exakt 3 och svaren var fördelade enligt tabell nedan.

Tabell 1. Exempel på spridning av svar

Svarsvärde	1	2	3	4	5
Antal	9	18	19	20	8

Om hälften av eleverna hade svarat en etta och hälften av eleverna hade svarat en femma så hade medelvärdet också blivit exakt 3 men då hade medelvärdet som ett mått på ett resultat inte varit ett lika bra mått.

Textanalys

Eftersom texterna, som används som bakgrund, i det här examensarbetet har varit av olika karaktär så har olika sorters textanalyser använts. Dels har kvantitativ textanalys använts då sökandet efter vissa nyckelord som exempelvis sex, kärlek, relation och etik har underlättat när kursplaner har studerats. En kvantitativ textanalys kan handla om hur frekvent olika ämnen förekommer (Esaiasson et.al., 2007, s. 224) och det är detta som har varit intressant i analysen av kursplanerna. Kursplanerna som har studerats i och inför examensarbetet tillhör de ämnen som alla elever läser på grundskolan och när det gäller gymnasieskolan har bara de kurserna som är gemensamma för alla program studerats.

När det gäller de undersökningar (exempelvis Tikkanen et. al, 2011) som har använts i examensarbetet så har sökandet av information gått till på ungefär samma sätt som för kursplanerna men med mer inriktning på sex- och samlevnadsundervisning. Det vill säga att jag har letat efter vissa nyckelord som jag funnit intressanta för mitt examensarbete.

En mer kvalitativ textanalys (ibid., s. 237ff) har genomförts då information om sex- och samlevnadsundervisning genom tiderna diskuterats.

Etiska aspekter

Uppsatsens enkätundersökning följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Där finns det ett visst antal krav/regler som är aktuella för denna undersökning. Det första kravet är *informationskravet*, som säger att respondenterna måste ha fått information om deras uppgift i undersökningen och vilka villkor som gäller. De skall även informeras om att undersökningen är frivillig och att de kan avbryta den när som helst (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7). Detta blev respondenterna informerade om innan enkäten delades ut.

Det andra kravet, *samtyckeskravet*, säger att samtycke måste inhämtas från respondenterna. Skulle de dessutom vara under 15 år gamla bör samtycke inhämtas från föräldrar. Om undersökningen sker under exempelvis skoltid bör även läraren samtycka (ibid., s. 9). Eftersom denna enkätundersökning sker på en gymnasieskola är alla respondenter minst 15 år gamla och därför behöver inget samtycke från vårdnadshavare inhämtas före enkäten delas ut. Samtycke av respondenternas lärare har inhämtats muntligt eftersom enkätundersökningen skedde under lektionstid.

Under samtyckeskravet står även att respondenterna själva har rätt att bestämma om, hur länge och under vilka villkor de vill medverka i enkätundersökningen (ibid., s. 10). Detta har respondenterna informerats om innan de fick ut enkäten.

Vetenskapsrådet (2002) diskuterar även fall som skulle kunna vara jobbiga för respondenten. I den här undersökningen var jag medveten om att jag ställde en fråga i min enkät som skulle kunna vara jobbigt för en elev. Jag rådfrågade därför elevens mentor om detta och hon skulle prata om detta med eleven i fråga. När enkäten genomfördes av den klassen var däremot den aktuella eleven inte där.

Urval

Enkätundersökningen genomfördes två dagar under vecka 47 år 2011 på en gymnasieskola i en kranskommun till Göteborg. Tre klasser, en från varje årskurs, fick genomföra enkäten. Alla klasser gick samhällvetenskapliga programmet. Det finns både för och nackdelar med att enkäten genomfördes på en gymnasieskola istället för en grundskola. Nackdelarna som borde diskuteras i samband med urvalet är att eleverna möjligtvis inte minns så mycket av deras sex- och samlevnadsundervisning eller att de har fått mer sex- och samlevnadsundervisning på gymnasiet. När det gäller den här urvalsgruppen så vet jag att klassen som går tredje året hade lite sex- och samlevnadsundervisning när de gick i ettan. De andra två klasserna saknade däremot sex- och samlevnadsundervisning under gymnasiet. Fördelarna med att fråga gymnasieelever framför grundskoleelever är att de kommer från olika skolor och på så sätt har haft olika typer av sex- och samlevnadsundervisning och lärare i ämnet. En annan fördel med att låta gymnasieelever genomföra enkäten är för att de har fått lite distans till ämnet och hunnit fundera lite på vad de tycker.

Fördelarna väjde över nackdelarna för min del eftersom jag främst är intresserad av vad eleverna har för åsikter om hur viktiga olika delar i sex- och samlevnadsundervisningen är att ta upp snarare än vad de minns den tid då de hade sex- och samlevnadsundervisning.

Reliabilitet

Reliabilitet är ett mått på i vilken utsträckning till exempel en undersökning skulle ge samma resultat om den upprepades under ett annat tillfälle men under samma omständigheter. När det frågas efter åsikter finns det många faktorer som skulle kunna påverka svaren (Bell, 2000, s. 89). Min enkätundersökning bygger till stor del på respondenternas åsikter om olika områden inom sex- och samlevnadsundervisningen. Jag skulle säga att enkätundersökningen har relativt låg reliabilitet även om den skulle upprepas med samma respondenter om ett år. Detta grundar jag på att respondenterna fortfarande är ganska unga och kan ändra åsikter från dag till dag. Dessutom skedde det en incident i en utav klasserna ungefär en månad innan enkäten genomfördes som kan ha påverkat resultatet på enkäten (detta diskuteras mera under slutdiskussionen). Denna incident skulle eventuellt inte spela lika stor roll för respondenterna om ett år.

Det finns flera olika sätt att mäta reliabiliteten men oftast är det inte aktuellt att använda sig av något av dessa (idib, s. 89). Eftersom det här examensarbetet endast är på 15 högskolepoäng anser jag att det inte finns någon nytta med att försöka mäta reliabiliteten.

Validitet

Validitet är ett mått på om en undersökning mäter det som den var avsedd att mäta (Stukát, 2005, s. 125; Bell, 2000, s. 89). Det är möjligt att respondenterna har feltolkat frågorna på enkäten. Denna möjlighet är dock relativt låg eftersom jag har gjort en pilotundersökning där jag diskuterade enkätens utformning med pilotrespondenterna. En annan sak som pekar på högre validitet är att jag diskuterade frågeställningarna och enkäten med min handledare innan den genomfördes. Andra felkällor skulle kunna vara att respondenterna inte svarat ärligt på frågorna eller att de svarar så som de tror att jag vill att de ska svara.

Generaliserbarhet

Det är inte tänkt att kunna generalisera de svar eleverna ger på en större population, utan snarare att ge ett exempel på vad elever kan ha för tankar om sex- och samlevnadsundervisningen. Det är troligtvis inte möjligt att generalisera eftersom urvalet är en relativ homogen grupp (respondenterna läser samma gymnasieprogram på samma gymnasieskola). Även om enkätundersökningen skulle lämnas ut i någon av de andra samhällsklasserna på skolan är det inte säkert att de skulle ge samma resultat eftersom eleverna till exempel har olika lärare.

Resultatredovisning

Svaren på enkäterna är uppdelade i 16 olika grupper. Fyra stycken per årskurs och fyra för alla enkäter. Uppdelningen är gjord efter i vilken årskurs de går i och efter vilket kön de har valt att identifiera sig med. Det var ingen elev som valde att identifiera sitt kön med alternativet ”annat”, däremot var det sju elever som inte fyllde i något kön alls. Dessa sju elever har jag valt att lägga i en grupp som kallas okänt kön.

I de tre klasserna som enkäten delades ut i var de totalt 98 elever fördelade på 30 stycken i årskurs 1, 31 stycken i årskurs 2 och 37 i årskurs 3. Det var dock bara 75 elever som var på plats när enkäten genomfördes och alla dessa svarade på enkäten. De 75 är fördelade på 34 som identifierade sig som killar, 34 som identifierade sig som tjejer och som tidigare nämnt så var det sju respondenter som inte hade valt något kön. Uppdelningen bland kön och klasser såg ut som tabellen visar nedan.

Tabell 2. Fördelning av respondenter

Årskurs	Tjejer	Killar	Okänt kön	Totalt
1	8	17	1	26
2	13	8	1	22
3	13	9	5	27
Totalt	34	34	7	75

Alla respondenter svarade dock inte på alla frågor, eller så var svaren otydliga eftersom respondenten antingen hade ringat in två svar där bara ett eftersträvades eller så hade respondenten valt att ringa in någonting mellan två siffror och eftersom det var omöjligt att tyda vad respondenten menade med det har jag valt att stryka dessa svar.

Enkäten innehöll två frågor, undantaget kön och årskurs. Den första frågan handlade om att respondenterna skulle placera hur viktiga de tyckte 33 olika områden var att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen. De fick välja bland siffrorna 1, 2, 3, 4 och 5 där 1 var ”inte viktigt”, 3 var ”ganska viktigt” och 5 var ”jätteviktigt”.

Den andra frågan innehöll samma 33 områden plus ett alternativ som hette ”Annat, i så fall vad” men var inriktad på att respondenterna skulle ringa in de områden de tycker tar upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen.

Jag har valt att inte redovisa alla 16 grupper, som tidigare nämnts, utan valt att fokusera mig på sex stycken respondentgrupper. Dessa respondentgrupper är: ”alla respondenter”, ”årskurs 1”, ”årskurs 2”, ”årskurs 3”, ”tjejer” och ”killar”. När det gäller de sju respondenter som valde att inte identifiera sitt kön så har jag valt att inte redovisa deras resultat i en egen grupp utan endast när de är inbakade i sina respektive årskurstillhörighet och i ”alla respondenter”, eftersom jag tyckte att de inte var tillräckligt många för att kunna få ut någon bra statistik ur.

Enkätfråga 1. Hur viktigt tycker du det är att dessa områden tas upp i sex- och samlevnadsundervisningen?

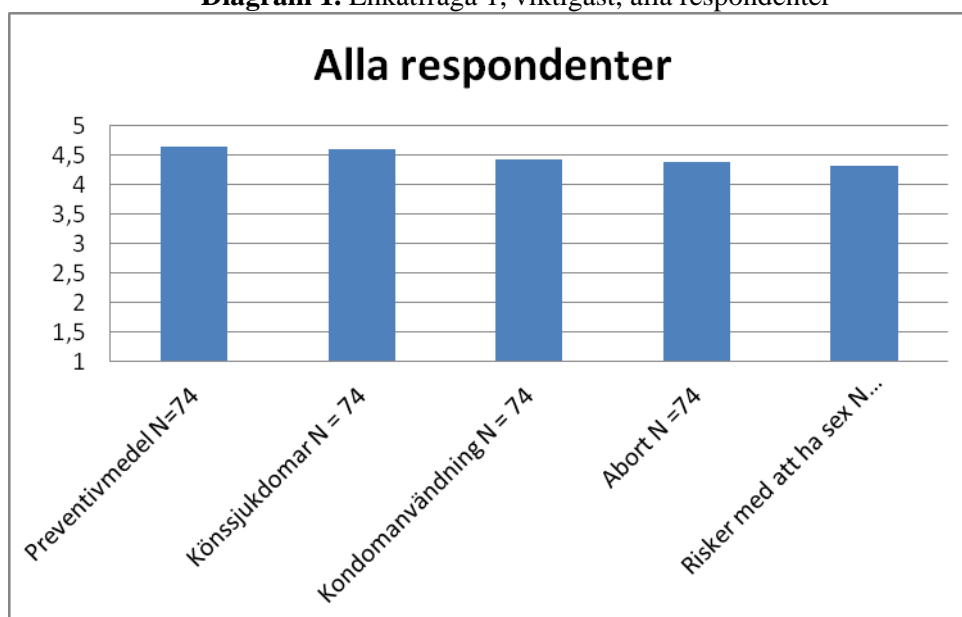
Tabellen nedan visar medelvärdet för alla områden som togs upp i enkäten (se Bilaga 1) uppdelat i de olika respondentgrupperna.

Tabell 3. Medelvärde av de olika områdena i fråga 1 på enkäten

Område	Alla respondenter	Årskurs 1	Årskurs 2	Årskurs 3	Tjejer	Killar
Kärlek och känslor	3,360	3,384	2,909	3,704	3,794	2,971
Hur ett förhållande fungerar	3,000	2,923	2,955	3,115	3,333	2,618
Befruktning	4,067	3,962	4,091	4,148	4,353	3,441
Graviditet	4,253	4,231	4,273	4,259	4,588	3,883
Abort	4,392	4,120	4,682	4,222	4,676	4,061
Hur det är att vara förälder	3,693	3,346	3,727	4,000	3,971	3,441
Puberteten	3,973	3,846	3,864	4,185	4,208	3,676
Menscykeln	3,630	3,280	3,682	3,923	3,941	3,212
Fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar	3,933	3,654	3,682	4,037	4,147	3,588
Manlig omskärelse	2,904	2,680	2,591	3,385	3,606	2,152
Kvinnlig könsstympling	3,014	2,750	2,864	3,385	3,636	2,375
Olika benämningar på könsorgan	2,792	2,625	3,000	2,778	3,182	2,844
Hur man har sex på olika sätt	3,444	2,917	3,909	3,538	3,545	3,375
Olika sexuella läggningar	3,892	3,600	3,909	4,148	4,206	3,606
Kåthet	3,391	3,080	3,773	3,370	3,412	3,394
Preventivmedel	4,635	4,560	4,727	4,630	4,794	4,515
Kondomanvändning	4,432	4,320	4,723	4,667	4,706	4,182
Risker med att ha sex	4,324	4,320	4,136	4,481	4,794	3,879
Könssjukdomar	4,608	4,600	4,455	4,741	4,912	4,364
HIV/AIDS	4,500	4,391	4,318	4,741	4,912	4,065
Transpersoner	3,205	2,667	3,364	3,556	3,794	2,563
Homofobi	3,392	3,320	3,818	3,111	4,088	3,061
Pornografi	3,243	3,200	3,636	2,963	3,470	3,061
Internet och sex	3,216	2,960	3,636	3,111	3,382	3,030
Genus	3,271	3,000	3,400	3,423	3,767	2,818
Normer	3,431	3,330	3,381	3,556	3,909	3,000
Identitet	3,520	3,400	3,600	3,963	4,063	3,212
Jämställdhet	3,867	3,615	3,818	4,148	4,118	3,647
Manligt/Kvinnligt	3,707	3,461	3,818	3,852	4,176	3,235
Våldtäkt/Sexuella övergrepp	4,400	4,000	4,636	4,593	4,647	4,147
Sexuella trakasserier	4,203	3,640	4,591	4,407	4,618	3,848
Pedofili	4,068	3,480	4,409	4,333	4,500	3,667
Prostitution	3,784	3,360	4,091	3,926	4,265	3,303

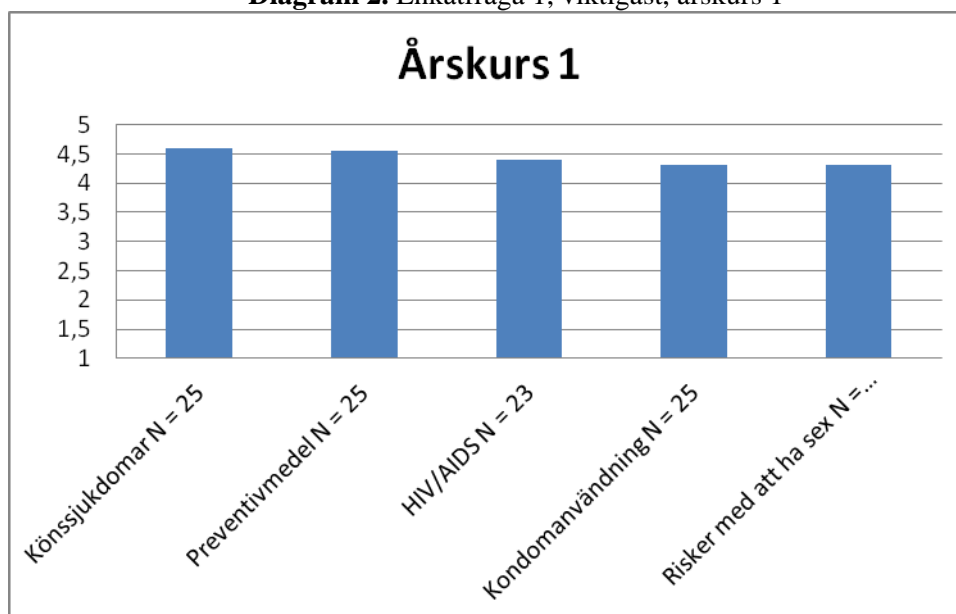
Nedan redovisas först de fem områden som respondentgrupperna tyckte var viktigast sedan de fem områden som de tyckte var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen.

Diagram 1. Enkätfråga 1, viktigast, alla respondenter

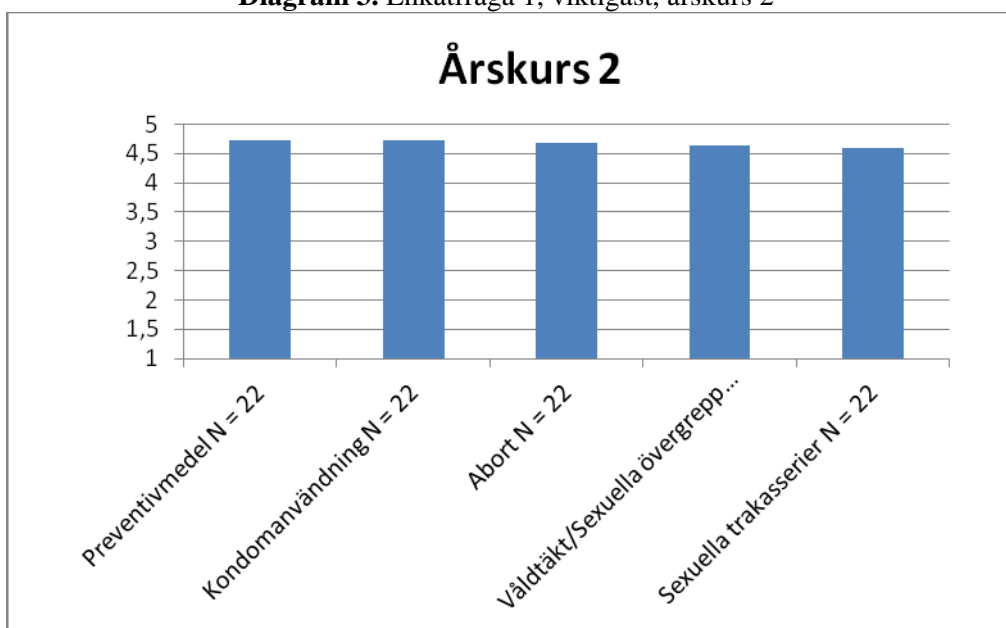
De fem områden som respondenterna som helhet tycker är viktigast att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen är preventivmedel (medelvärde = 4,635, N = 74), könssjukdomar (medelvärde = 4,608, N = 74), kondomanvändning (medelvärde = 4,432, N = 74), abort (medelvärde = 4,392, N = 74) och risker med att ha sex (medelvärde = 4,324, N = 74).

Diagram 2. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 1

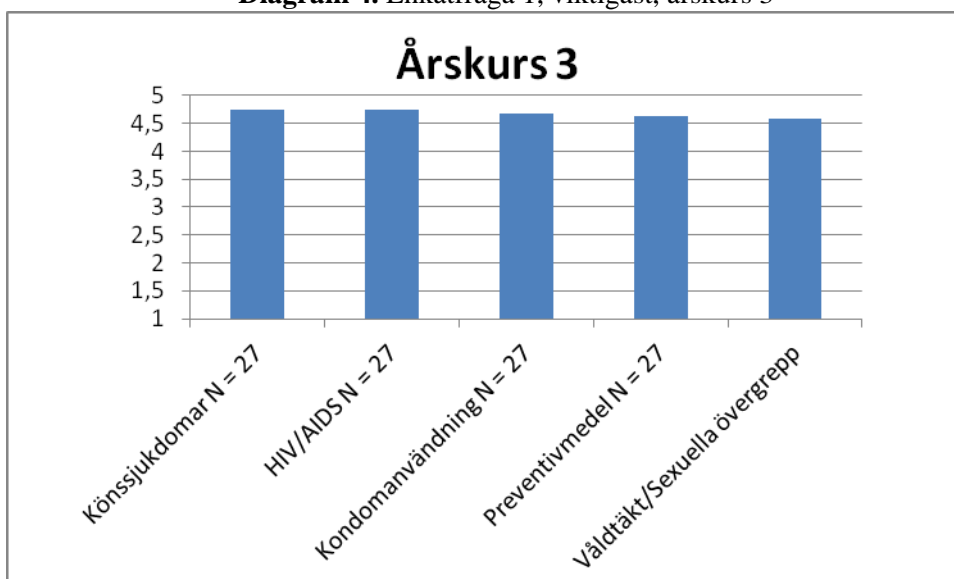
När det gäller de som går i årskurs ett så är det dessa områden som har fått högsta medelvärdet: könssjukdomar (medelvärde = 4,6, N = 25), preventivmedel (medelvärde = 4,56, N = 25), HIV/AIDS (medelvärde = 4,391, N = 23), kondomanvändning (medelvärde = 4,32, N = 25) och risker med att ha sex (medelvärde = 4,32, N = 25).

Diagram 3. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 2

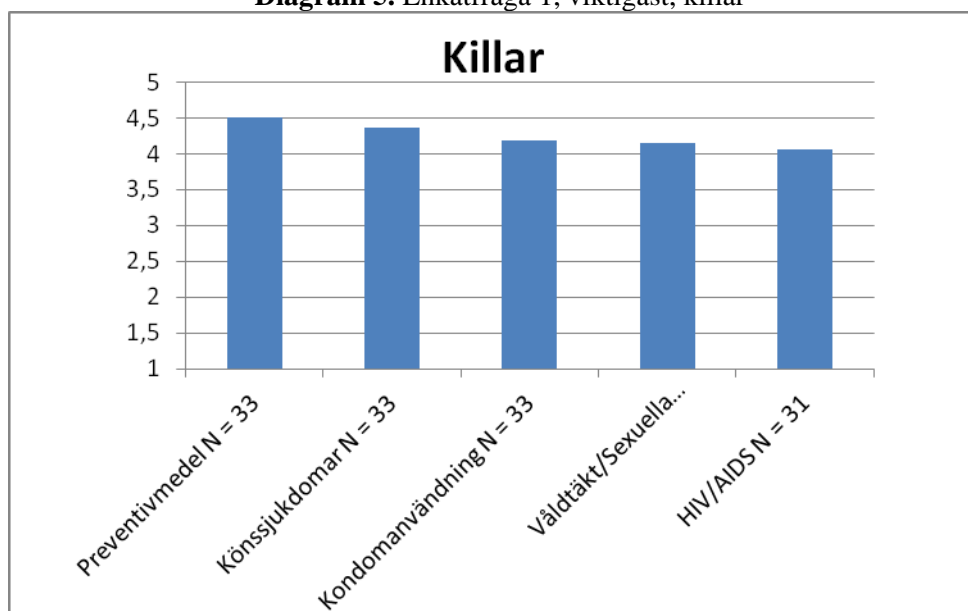
Eleverna i årskurs två har anser att följande områden är det viktigaste att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (medelvärde = 4,727, N = 22), kondomanvändning (medelvärde = 4,723 N = 22), abort (medelvärde = 4,682 N = 22), våldtäkt/sexuella övergrepp (medelvärde = 4,636 N = 22) och sexuella trakasserier (medelvärde = 4,591 N = 22).

Diagram 4. Enkätfråga 1, viktigast, årskurs 3

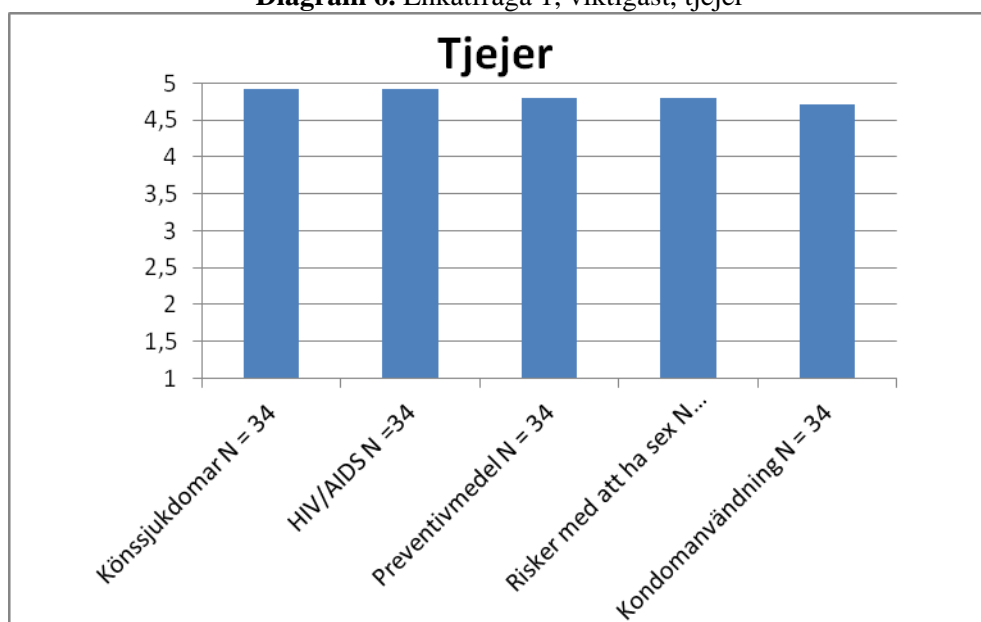
De viktigaste områdena för eleverna i årskurs tre att ta upp är könssjukdomar (medelvärde = 4,741, N = 27), HIV/AIDS (medelvärde = 4,741, N = 27), kondomanvändning (medelvärde = 4,667, N = 27), preventivmedel (medelvärde = 4,630, N = 27) och våldtäkt/sexuella övergrepp (medelvärde = 4,593, N = 27)

Diagram 5. Enkätfråga 1, viktigast, killar

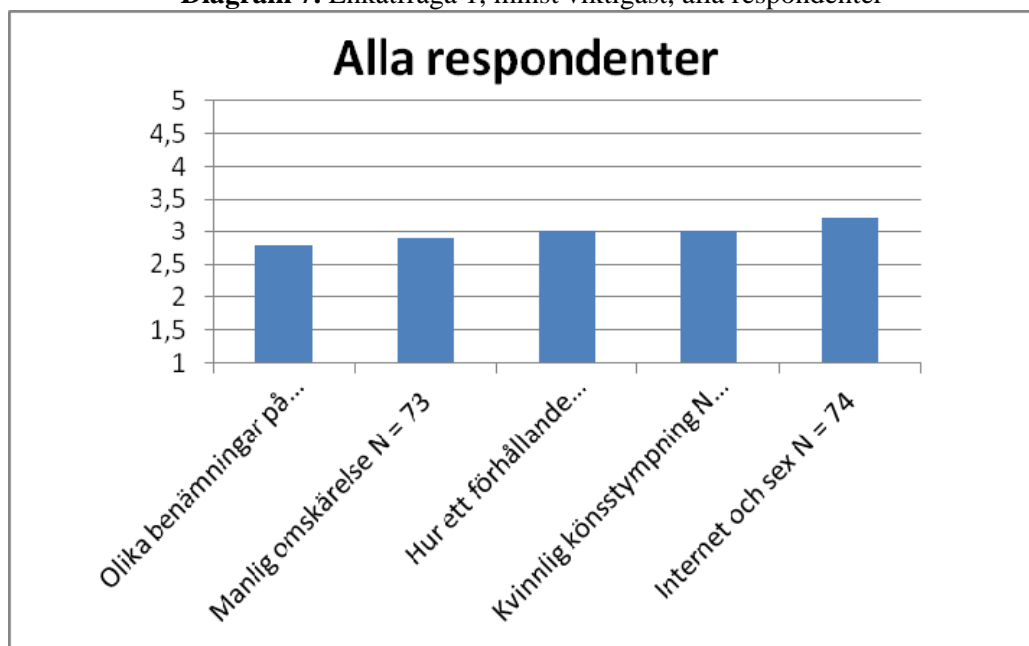
De respondenter som har identifierat sig som killar anser att dessa fem områden är de viktigaste att ta upp under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (medelvärde = 4,515, N = 33), könssjukdomar (medelvärde = 4,364, N= 33), kondomanvändning (medelvärde = 4,182, N=33), våldtäkt/sexuella övergrepp (medelvärde = 4,147, N = 34) och HIV/AIDS (medelvärde = 4,065, N = 31).

Diagram 6. Enkätfråga 1, viktigast, tjejer

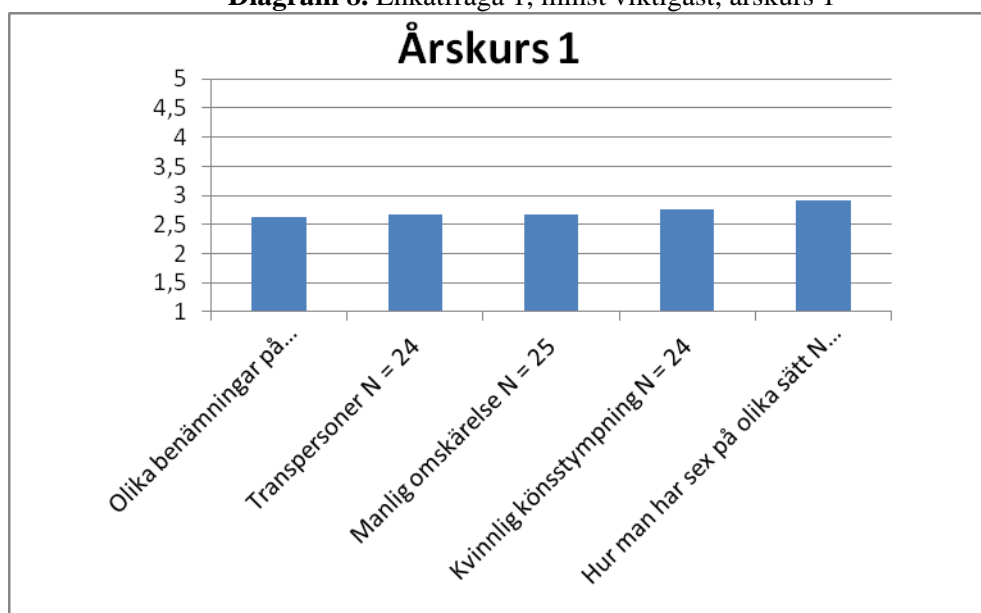
De respondenterna som har identifierat sig som tjejer tycker att könssjukdomar (medelvärde = 4,912, N = 34), HIV/AIDS (medelvärde = 4,912, N = 34), preventivmedel (medelvärde = 4,794, N = 34), risker med att ha sex (medelvärde = 4,794, N = 34) och kondomanvändning (medelvärde = 4,706, N = 34) är de fem viktigaste områdena att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen.

Diagram 7. Enkätfråga 1, minst viktigast, alla respondenter

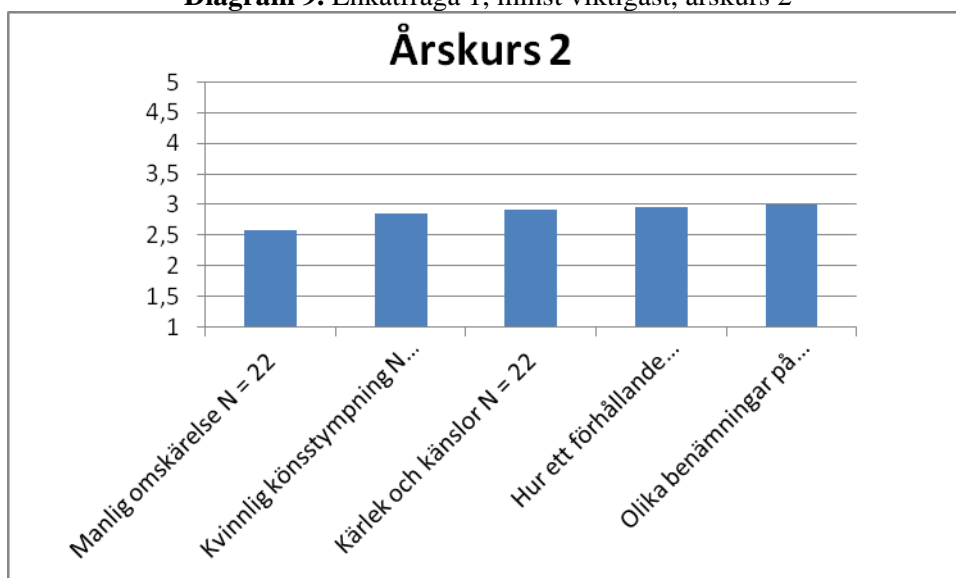
De fem områdena som alla respondenterna tyckte var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen var olika benämningar på könsorgan (medelvärde = 2,792, N = 72), manlig omskärelse (medelvärde = 2,904, N = 73), hur ett förhållande fungerar (medelvärde = 3,000, N = 74), kvinnlig könsstympling (medelvärde = 3,014, N = 72) och internet och sex (medelvärde = 3,216, N = 74).

Diagram 8. Enkätfråga 1, minst viktigast, årskurs 1

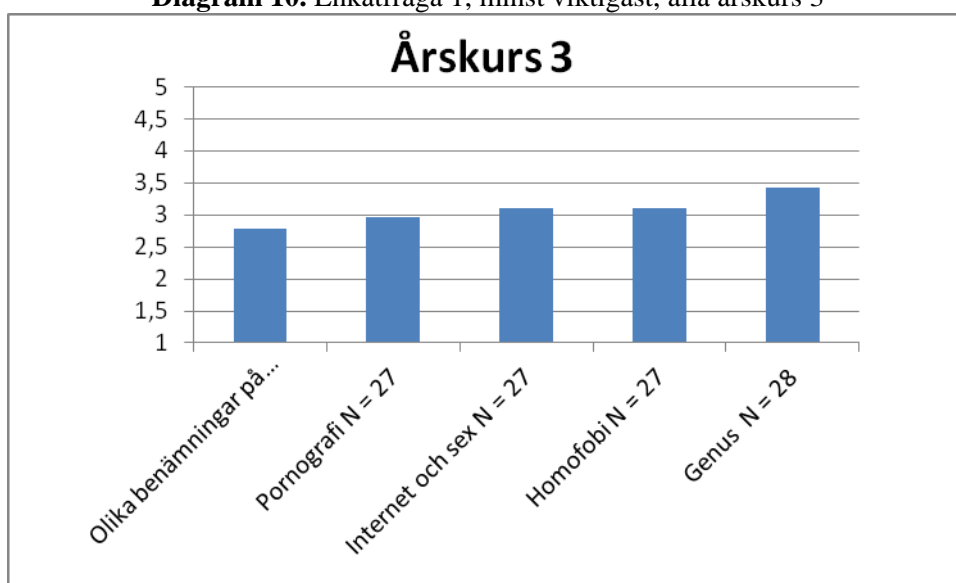
Respondenterna i årskurs ett hade dessa fem områden som de minst viktiga: olika benämningar på könsorganen (medelvärde = 2,625 N = 24), transpersoner (medelvärde = 2,667, N = 24), manlig omskärelse (medelvärde = 2,68, N = 25), kvinnlig könsstympling (medelvärde = 2,75, N = 24) och hur man har sex på olika sätt (medelvärde = 2,917, N = 24).

Diagram 9. Enkätfråga 1, minst viktigast, årskurs 2

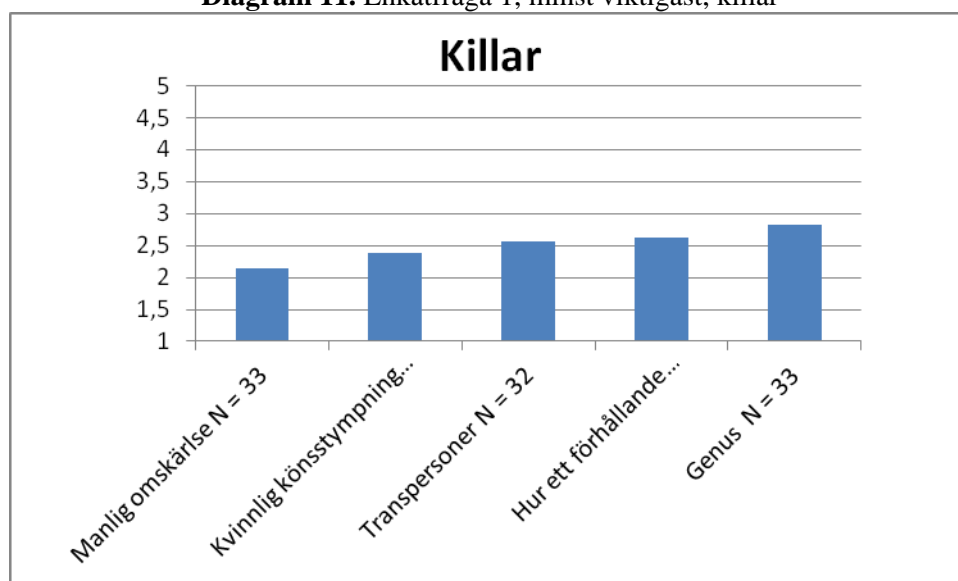
Respondenterna i årskurs två tyckte att områdena som var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen var manlig omskärelse (medelvärde = 2,591, N = 22), kvinnlig könsstympning (medelvärde = 2,856, N = 22), kärlek och känslor (medelvärde = 2,909, N = 22), hur ett förhållande fungerar (medelvärde = 2,955, N = 22) och olika benämningar på könsorgan (medelvärde = 3, N = 21).

Diagram 10. Enkätfråga 1, minst viktigast, alla årskurs 3

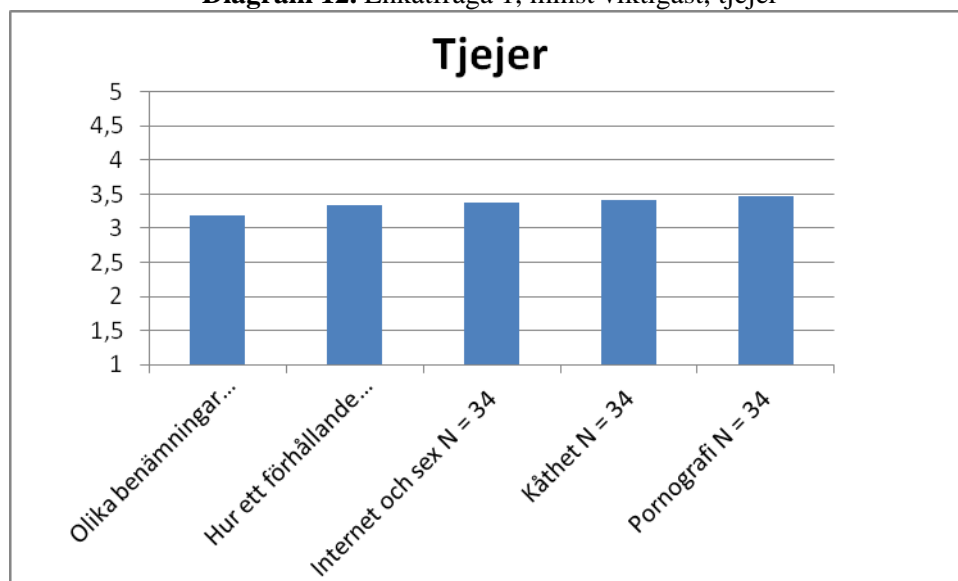
De fem områden som respondenterna i årskurs tre tyckte var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen var: olika benämningar på könsorgan (medelvärde = 2,778, N = 27), pornografi (medelvärde = 2,963, N = 27), internet och sex (medelvärde = 3,111, N = 27), homofobi (medelvärde = 3,111, N = 27) och genus (medelvärde = 3,423 N = 28).

Diagram 11. Enkätfråga 1, minst viktigast, killar

Respondenterna som valt att identifiera sig som killar tyckte att dessa fem områden var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen: manlig omskärelse (medelvärde = 2,152, N = 33), kvinnlig könsstympling (medelvärde = 2,375, N = 32), transpersoner (medelvärde = 2,563, N = 32), hur ett förhållande fungerar (medelvärde = 2,618, N = 34) och genus (medelvärde = 2,818, N = 33).

Diagram 12. Enkätfråga 1, minst viktigast, tjejer

De fem områden som respondenterna som identifierar sig som tjejer tyckte var minst viktiga att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen var: olika benämningar på könsorgan (medelvärde = 3,182, N = 33), hur ett förhållande fungerar (medelvärde = 3,333, N = 33), internet och sex (medelvärde = 3,382, N = 34), kåthet (medelvärde = 3,412, N = 34) och pornografi (medelvärde = 3,470, N = 34).

Det finns en tydlig skillnad mellan de respondenter som identifierar sig som tjejer och de som identifierar sig som killar. Medelvärdet på alla områden totalt för de som identifierar sig som tjejer ligger på 4,111 medan motsvarande siffra hos de som identifierar sig som killar ligger

på 3,403. Detta innebär att de som identifierat sig som tjejer tycker att alla områdena i genomsnitt är cirka 21 % viktigare att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen än de som identifierat sig som killar. Medelvärdet för alla respondenterna över alla områden ligger på 3,758.

Enkätfråga 2. Ringa in de områdena som du tycker tar upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen.

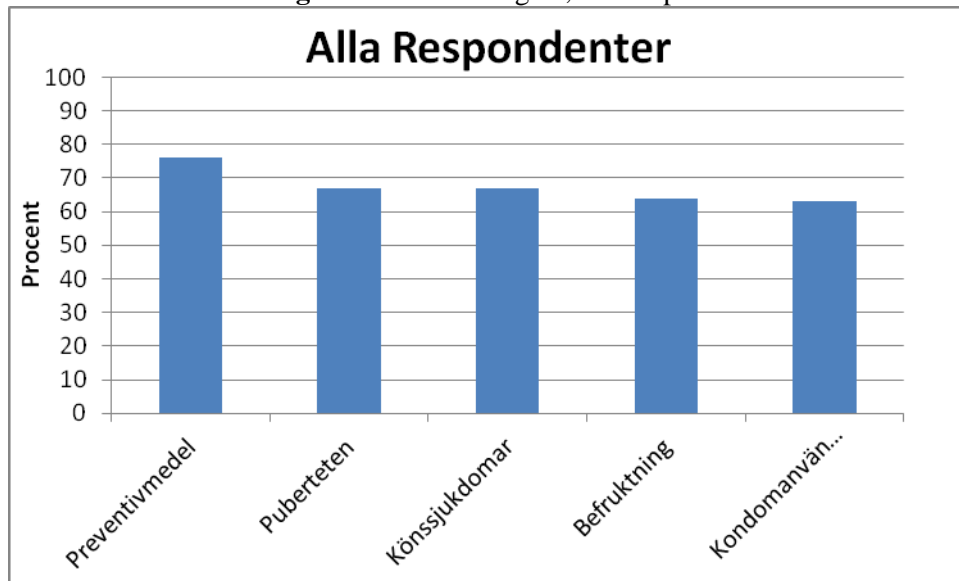
Nedan redovisas vilka områden respondenterna tyckte tog stor plats i sex- och samlevnadsundervisningen. Siffrorna är andelen respondenter i procent, avrundat till heltal, som tyckte att området tog upp mest plats i sex- och samlevnadsundervisningen.

Tabell 4. Redovisning av enkätfråga 2 i procent.

Ämne	Alla respondenter	Årskurs 1	Årskurs 2	Årskurs 3	Tjejer	Killar
Kärlek och känslor	17	19	14	19	15	18
Befruktning	64	65	64	63	74	53
Puberteten	67	69	64	67	62	68
Pornografi	5	8	5	4	3	9
Manlig omskärelse	1	0	5	0	3	0
Sexuella trakasserier	12	4	14	19	15	12
Graviditet	52	54	41	59	50	59
Abort	41	42	32	48	29	53
Könssjukdomar	67	70	59	70	71	71
HIV/AIDS	44	31	41	59	47	42
Preventivmedel	76	77	73	78	76	76
Pedofili	4	0	5	7	6	3
Hur det är att vara förälder	5	0	5	11	6	6
Normer	16	8	23	19	9	24
Menscykeln	33	31	45	59	50	38
Hur ett förhållande fungerar	4	4	9	0	3	6
Homofobi	5	4	5	7	3	9
Internet och sex	5	8	5	4	9	3
Olika sexuella läggningar	29	15	23	48	24	38
Kvinnlig könsstympning	7	4	5	11	9	6
Identitet	11	8	9	15	12	12
Genus	12	12	14	11	6	18
Kvinnligt/manligt	9	12	0	15	24	9
Jämställdhet	9	4	0	22	15	9
Kondomanvändning	63	46	73	70	71	53
Våldtäkt/Sexuella övergrepp	9	0	14	15	6	6
Prostitution	7	4	0	15	6	6
Risker med att ha sex	51	65	36	48	41	62
Hur man har sex på olika sätt	12	4	18	15	15	12
Kåthet	13	12	18	11	3	26
Transpersoner	9	4	0	22	21	9
Fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar	45	38	41	56	38	53
Olika benämningar på könsorganen	0	0	0	0	3	0
Annat: Alkohol och sex	1	4	0	0	0	3
Annat: Hade ej ämnet i skolan	1	0	5	0	0	0

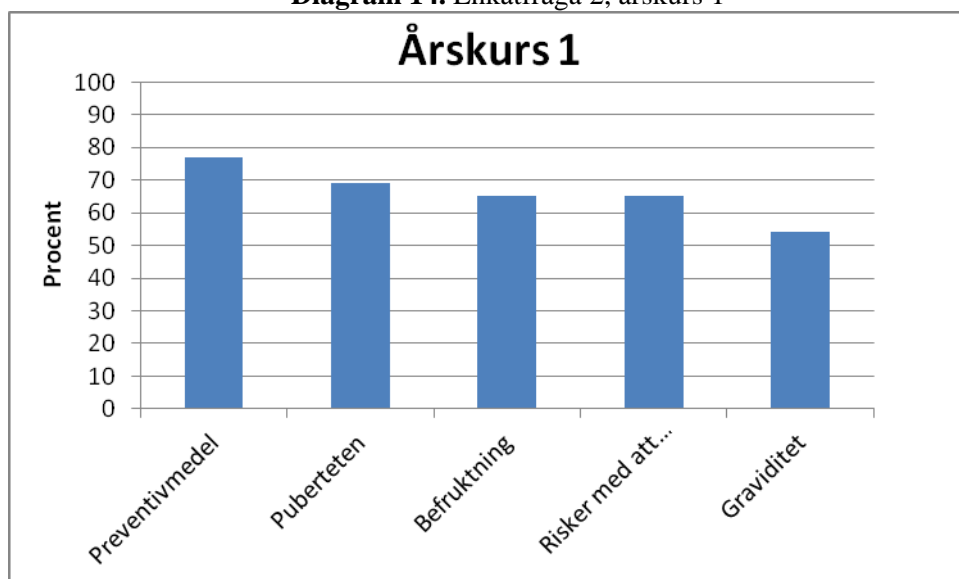
Nedan redovisas de fem områden som fick högst procentantal i varje respondentgrupp.

Diagram 13. Enkätfråga 2, alla respondenter

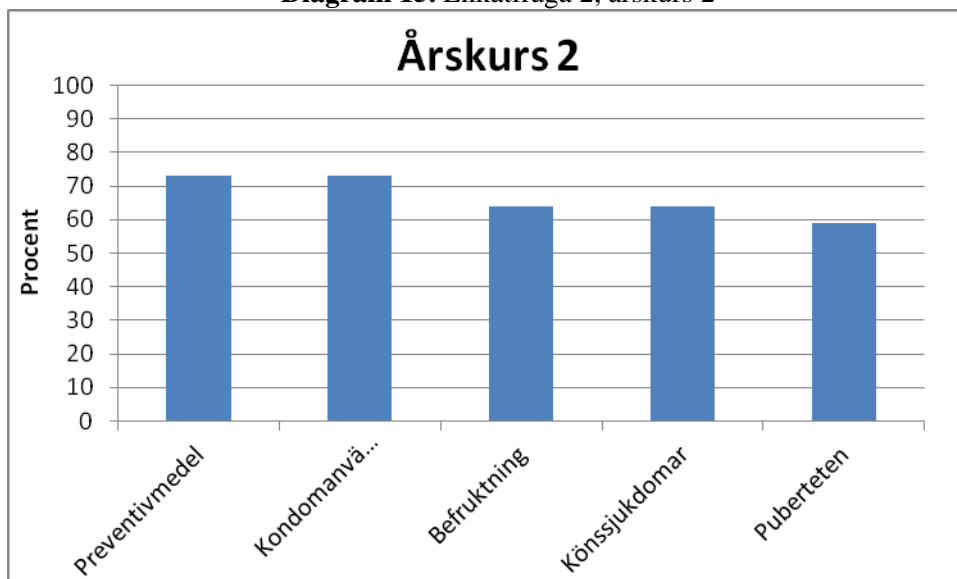
De fem områden som alla respondenterna tyckte hade tagits upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen är: preventivmedel (76 %), puberteten (67 %), könssjukdomar (67 %), befruktning (64 %) och kondomanvändning (63 %).

Diagram 14. Enkätfråga 2, årskurs 1

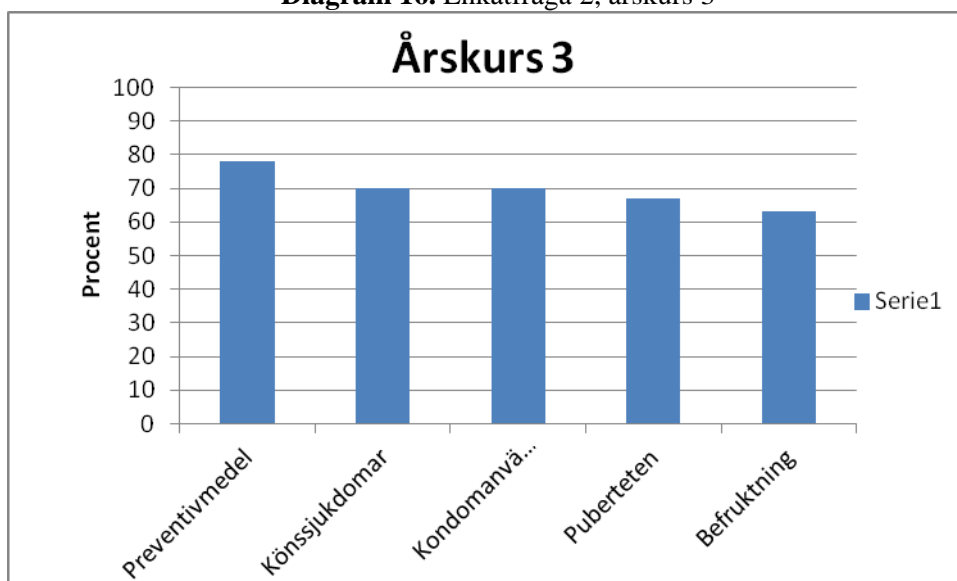
De respondenterna som går i årskurs ett tyckte att följande områden har tagits upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (77 %), puberteten (69 %), befruktning (65 %), risker med att ha sex (65 %) och gravidditet (54 %).

Diagram 15. Enkätfråga 2, årskurs 2

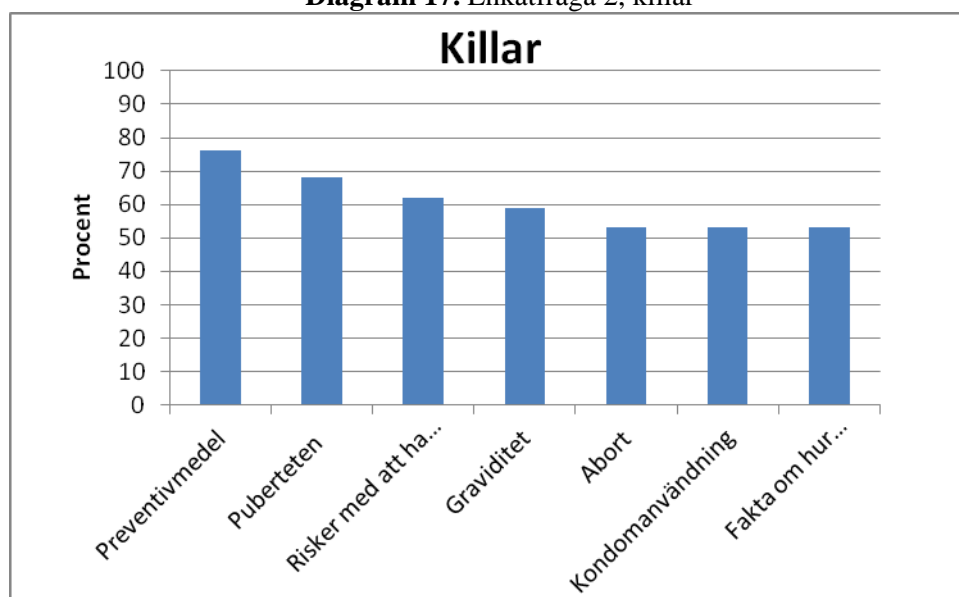
Respondenterna i årskurs två tyckte att dessa områden var de som tagits upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (73 %), kondomanvändning (73 %), befruktning (64 %), puberteten (64 %) och könssjukdomar (59 %).

Diagram 16. Enkätfråga 2, årskurs 3

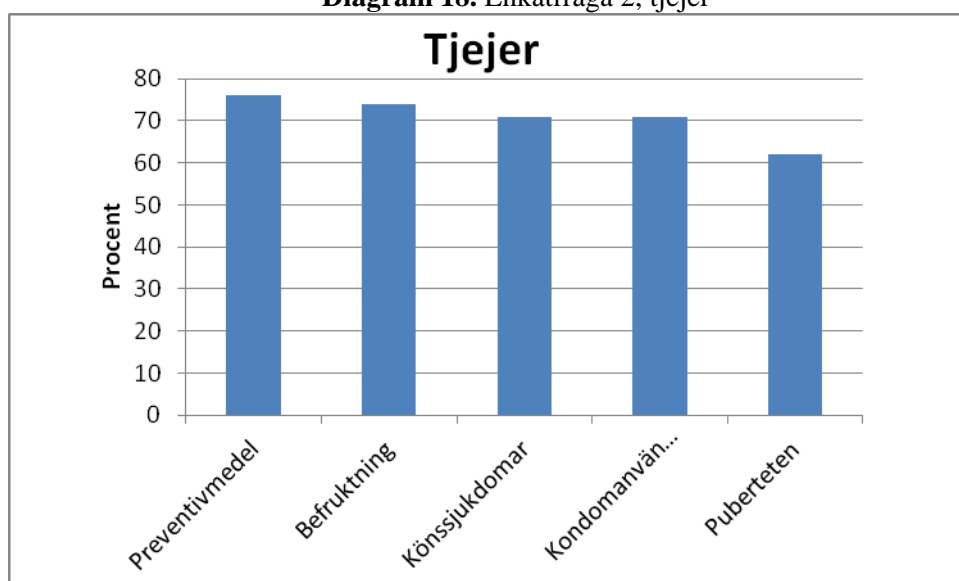
De respondenterna som går i årskurs tre tyckte att dessa områden var de fem som tagits upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (78 %), könssjukdomar (70 %), kondomanvändning (70 %), puberteten (67 %) och befruktning (63 %).

Diagram 17. Enkätfråga 2, killar

När de gäller de respondenter som valt att identifiera sig som killar så var det dessa områden som respondenterna ansåg ta upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (76 %), puberteten (68 %), risker med att ha sex (62 %), graviditet (59 %) samt abort, kondomanvändning och fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar (samtliga 53 %).

Diagram 18. Enkätfråga 2, tjejer

De respondenter som valt att identifiera sig som tjejer tycker att dessa fem områden tog upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen: preventivmedel (76 %), befruktning (74 %), könssjukdomar (71 %), kondomanvändning (71 %) och puberteten (62 %).

Analys och slutdiskussion

Enkätfråga 1

Preventivmedel och kondomanvändning är de två områden som kommit i top fem i de sex olika respondentgrupperna. Detta stämmer väldigt bra överrens med de nya kursplanerna för biologi för grundskolans årskurs 7-9 där metoder för att förebygga könssjukdomar och oönskade graviditeter är en del av kursen (Skolverket, 2011a, s 115). I skolverkets granskning av sex- och samlevnadsundervisningen framgår också att eleverna vill ha undervisning om preventivmedel (Skolverket, 2000d, s. 85). De tillfrågade eleverna i Barn- och ungdomsförvaltningen i Karlstads inventering av sex- och samlevnadsundervisningen såg preventivmedel som ett bra område att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen (2008). Att respondenterna i min undersökning har lagt dessa två ämnen i topp tyder på att de också tyckte att preventivmedel av olika slag är viktigt och bra att ta upp under sex- och samlevnadsundervisningen.

Cirka en femtedel av de tillfrågade i undersökningen som Tikkanen et. al. gjorde säger att de fått för lite information om hur man skyddar sig mot oönskade graviditeter medan två tredjedelar säger att de fått tillräckligt med information om detta under sex- och samlevnadsundervisningen (Tikkanen, et. al., 2011 s. 135). Detta säger dock inget om hur viktigt de tillfrågade tycker att information om preventivmedel är, men den femtedel som säger att de fått för lite information tycker säkerligen att det är viktigt med information om preventivmedel, annars skulle de antagligen inte säga att de har fått för lite information om det.

Ungefär 20 % av de tillfrågade i Tikkanens. et. al. undersökning vill veta mer om hur man praktiserar säkrare sex och 14 % vill veta mer hur man undviker oönskade graviditeter (ibid., s. 142f). Detta innebär troligen att dessa personer tycker att det är viktigt att ta upp preventivmedel och kondomanvändning i sex- och samlevnadsundervisningen. 34 % av kvinnorna och 41 % av männen använde dessutom inget skydd när de hade sin sexualdebut. Och hälften av de tillfrågade i undersökningen använder inte skydd när de har sex med en okänd person (ibid., s.119). Detta skulle kunna vara två anledningar till att respondenterna tycker att preventivmedel och kondomanvändning är relevant och viktigt att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen.

Kvinnor tycker i högre grad än män att de har fått för lite information om preventivmedel (ibid., s. 135). Detta kan jämföras med min undersökning där tjejerna tyckte att preventivmedel var viktigare än vad killarna tyckte. Detta med medelvärdet 4,794 mot killarnas 4,515. Dock är det relevant att påpeka att hos tjejerna kom preventivmedel först på tredjeplats medan killarna tyckte att preventivmedel var det absolut viktigaste området att ta upp under sex- och samlevnadsundervisningen.

Män säger att de har fått mer kunskap om kondomanvändning under skolans sex- och samlevnadsundervisning än kvinnor (ibid., 2011 s.136). Detta skulle kunna vara en förklaring till varför kondomanvändning har fått högre medelvärde hos tjejerna än hos killarna i min enkätundersökning.

I undersökningen som Tikkanen et. al. (2011) gjorde säger 24 % av de tillfrågade att de vill veta hur man undviker att en kondom går sönder (s.142f) och 62 % säger att de har fått tillräckligt eller för mycket information om kondomanvändning under deras sex- och

samlevnadsundervisning (s.136). Detta innebär att 38 % tycker att de har fått för lite information om kondomanvändning. De respondenterna i min undersökning var enade om att kondomanvändning är viktigt att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen. Det säger egentligen ingenting om respondenterna själva fått undervisning om det eller inte. Att 38 % säger sig fått för lite information och att 24 % säger att de vill veta hur man undviker att kondomen går sönder är en tydlig indikation på det är viktigt att ta upp kondomanvändning under sex- och samlevnadsundervisningen, vilket stämmer väl in med att respondentgrupperna i enkätundersökningen tycker att kondomanvändning är ett viktigt område att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen.

I kursen Naturkunskap 1a1 för gymnasiet står det att undervisningen bland annat ska behandla sexuell hälsa (Skolverket, u.å.c), ett begrepp som är rätt brett. För mig är det rätt självklart att prata om preventivmedel, speciellt kondomanvändning, då det ska pratas om sexuell hälsa eftersom kondom är det enda som skyddar mot sexuellt överförbara sjukdomar.

Könssjukdomar och **HIV/AIDS** är två områden som återfinns i toppen bland flera av de respondentgrupper som jag valt ut i enkätundersökningen. Att elever tycker könssjukdomar är viktigt att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen kan bero på det som Barn- och ungdomsförvaltningen skriver i sin inventering av sex- och samlevnadsundervisningen. Där står att elever har fått kunskaper om vilka könssjukdomar de finns men att inte alla elever känner att de fått kunskap om hur sjukdomarna påverkar kroppen (Barn- och ungdomsförvaltningen Karlstad, 2008).

En annan anledning till att elever tycker att könssjukdomar är viktigt att ta upp kan vara att de känner att även om de har kunskaper om könssjukdomar så har inte deras beteenden ändrast. Skolverkets rapport om sex- och samlevnadsundervisningen säger bland annat att elevernas kunskaper ökar om riskfaktorerna men att det inte påverkar deras riskbeteenden (Skolverket, 2000d, s.59). Detta kan även vara en anledning till att området risker med att ha sex har fått ett högt medelvärde hos ett par respondentgrupper.

Över 50 % av de tillfrågade i undersökningen som Tikkanen et. al. gjorde sade att de hade fått för liten eller ingen alls information om könssjukdomar i sex- och samlevnadsundervisningen på grundskolan (2011, s. 137). Detta kan vara en indikator på varför respondenterna i min undersökning tycker att det är viktigt att ta upp HIV/AIDS och könssjukdomar under sex- och samlevnadsundervisningen. Det är dock värt att påpeka att könssjukdomar var en av de områden som eleverna tyckte togs upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen men detta kommer att redovisas mera senare.

Det står inte direkt i styrdokumentet att undervisningen, varken på grundskolan eller på gymnasieskolan, skall innehålla faktakunskaper om könssjukdomar. Det som står är exempelvis i kursplanen för biologi för årskurs 7-9 att undervisningen ska behandla metoder att förebygga könssjukdomar (Skolverket, 2011a, s.115), men för att veta hur man ska förebygga en könssjukdom så måste man veta hur den sprids. Därför kan undervisning om könssjukdomar motiveras, vilket stämmer överens med att respondenterna i undersökningen tyckte att könssjukdomar var ett viktigt område att ta upp under sex- och samlevnadsundervisningen.

I Tikkanens et. al. undersökning (2011) var det många av de tillfrågade som ville veta hur det är att leva med HIV och hur HIV och andra könssjukdomar smittar (s. 142f). Detta stämmer bra överens med att HIV/AIDS och könssjukdomar har fått höga medelvärden i min undersökning.

Abort är ett annat område som har fått högt medelvärde i enkätundersökningen. Abort är ett omtalat ämne och abortlagen har blivit mer och mer liberal under förra århundradet (Centerwall, 2005b, s. 44ff). Antalet aborter i Sverige kan vara en anledning till att respondenterna tycker att det är viktigt att samtala om abort i undervisningen, de kanske själva har eller känner någon som har gjort abort.

Det står inget ordagrant om abort i kursplanerna men det går att koppla till kursplanen i biologi för årskurs 7-9 där det står att undervisningen ska behandla oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv. Biologin på grundskolan ska också ge eleverna förutsättningar att kunna hantera etiska situationer som exempelvis rör hälsa, vilket går att koppla till abort. (Skolverket, 2011a s. 115). Dessutom går det att koppla den etiska aspekten av abort till målen i läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshem 2011 där det står att eleverna skall kunna ta ställningstaganden i etiska frågor grundade på kunskaper om bland annat mänskliga rättigheter (ibid., s. 12). I kursplanerna för religionskunskap på grundskolan står det att eleverna ska få förutsättningar att analysera och ta ställning i olika etiska och moraliska frågor vilket definitivt går att koppla till undervisning och diskussioner om abort (ibid., s. 186). Den historiska synen på abort går även att koppla till historia på grundskolan där undervisningen bland annat ska innehålla förändringar i syn på sexualitet, kön och jämställdhet (ibid., s. 176).

Även i gymnasieskolans kursplaner går det att hitta stöd för att diskutera abort. I Naturkunskap 1a1 står det att undervisningen ska behandla diskussioner kring människans sexualitet och sexuella hälsa (Skolverket, u.å.c). I Samhällskunskap 1a1 står det att undervisningen ska behandla mänskliga rättigheter (Skolverket, u.å.e).

Risker med att ha sex var också ett område som återfinns bland respondentgruppernas områden som var viktigast att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen. Det finns många risker man kan utsättas för i sexuella kontakter. En av riskerna är att ha oskyddat sex. I undersökningen som Tikkanen, et.al. gjorde 2011 var det ungefär 40 % som inte använde skydd när de sexualdebuterade (s. 75) och 50 % använde inget skydd när de hade sex med en person de inte kände sedan innan (s. 119). Detta kan vara en indikation på varför respondenterna tycker det är viktigt att ta upp risker med att ha sex under sex- och samlevnadsundervisningen. Risker med att ha sex hör även ihop med bland annat könssjukdomar och HIV/AIDS så det kan också vara en anledning till att området kommer högt upp bland respondenterna.

Två andra områden som ligger nära risker med att ha sex är **våldtäkt/sexuella övergrepp** och **sexuella trakasserier**. Att våldtäkt/sexuella övergrepp finns med bland de viktigaste ämnena att ta upp i årskurs två och tre men inte i den totala sammanräkningen av alla respondenter eller i årskurs ett kan bero på en incident som hände tidigare i höstas i årskurs två då två elever var inblandade i en situation som i skrivande stund utreds av polis. Detta har lett till att ämnet diskuteras i just årskurs två. Hur vidare detta har diskuterats i årskurs tre eller inte vet jag ej men det är mycket möjligt att det via ryktesvägen har nått eleverna i årskurs tre på ett annat sätt än vad det nått eleverna i årskurs ett. Det är möjligt att det även är på grund av denna incident som området sexuella trakasserier har hamnat i årskurs tvås topp fem. En annan aspekt som skulle kunna vara en anledning till att våldtäkt/sexuella övergrepp finns med som ett av de fem viktigaste områden att ta upp i årskurs 2 och 3 skulle kunna vara att de är fler tjejer än killar i de klasserna till skillnad mot årskurs 1 som har en rejäl övervikt av killar. Däremot tror jag inte så mycket på den aspekten eftersom våldtäkt/sexuella övergrepp inte finns med bland de fem viktigaste områden hos respondentgruppen tjejer.

Trots den incident som nyss nämndes kan det finnas andra anledningar till att dessa två områden fått ett högt medelvärde. Enligt undersökningen Tikkanen et. al. gjorde har 42 % av de tillfrågade någon gång blivit utsatta av sexuella handlingar mot sin vilja (2011, s. 62f). Detta skulle kunna innebära att flera respondenter själva blivit utsatta eller känner någon som blivit utsatt för något sexuellt övergrepp och på det sättet skulle de höga medelvärden områdena fått kunna motiveras. Även våldtäkt/sexuella övergrepp och sexuella trakasserier går att koppla till gymnasiets kurser, speciellt de delar som handlar om mänskliga rättigheter i Samhällskunskap 1a1 (Skolverket, u.å.e)

När det gäller **olika sexuella läggningar** så har detta fått ett relativt högt medelvärde i alla respondentgrupper men ändå inte så högt att det kvalificeras in bland de fem som fått högst medelvärde. Detta skulle kunna bero på att inställningen mot andra sexuella läggningar än den heterosexuella har blivit mer positiv med åren (Herlitz, 2008, s. 33f). Även undersökningen som Tikkanen et. al. gjorde visar att toleransen för samkönade par är hög (2011, s. 58).

Det finns gott om stöd för att diskutera olika sexuella läggningar i kursplanerna i grundskolan, främst i biologi, historia, samhällskunskap och religionskunskap där ordet sexualitet nämns i alla kursplaner (Skolverket, 2011a, s. 111ff), och i gymnasieskolan där Religionskunskap 1 och Naturkunskap 1a1 nämner olika aspekter av sexualitet (Skolverket, u.å.c & u.å.d) och Samhällskunskap 1a1 där mänskliga rättigheter är en central del (Skolverket, u.å.e).

Generellt så har de flesta områden fått höga medelvärden. Endast två områden hade ett lägre medelvärde än 3.0 när man tittar på alla respondenterna och dessa är manlig omskärelse och olika benämningar på könsorgan. Studeras de övriga respondentgrupperna hittas ett par områden, utöver de två som redan nämnts, som har ett medelvärde lägre än 3.0 och dessa är hur ett förhållande fungerar, kvinnlig könsstympning, hur man har sex på olika sätt, transpersoner, internet och sex, kärlek och känslor, pornografi och genus.

Hur ett förhållande fungerar och kärlek och känslor är områden som det går att hitta mycket stöd för i kursplanerna på de olika stadierna i grundskolan. I kursplanerna står det bland annat i ämnet engelska att eleverna skall kunna tala om relationer (Skolverket, 2011a, s. 32) och i ämnet samhällskunskap innehåller det centrala innehållet bland annat familjen och olika samlevnadsformer (ibid., s. 201). I religionskunskap för grundskolan skall undervisningen bland annat innehålla hur kärlek och relationer skildas i populärkulturen (ibid., s. 190). Även i kursplanen för biologi står det att undervisningen ska innehålla kärlek och relationer (ibid., s. 113). På gymnasiet går det att hitta stöd för att diskutera relationer Naturkunskap 1a1 och Samhällskunskap 1a1 (Skolverket u.å.a & u.å.b).

Min enkätundersökning skiljer sig på en punkt ganska rejält ifrån undersökningen som Tikkanen et.al. gjorde 2011. I deras undersökning framkom det att det som flest ville veta mer av fanns inom området relationer, det vill säga hur en relation fungerar på ett bra sätt och hur man hittar en partner (s. 142f). Dessa områden var inte bland de viktigaste bland respondenterna i min undersökning.

Enkätfråga 2

Eftersom samtliga respondenter har haft sin sex- och samlevnadsundervisning i ämnen som styrts av kursplanerna från 1994 så är det väsentligt att jämföra respondenternas svar med de gamla kursplanerna snarare än de nya från 2011 även om detta också kan vara intressant.

Preventivmedel var överlägset det område som respondenterna tyckte hade tagit upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen. I kursplanen för biologi från 1994 står det att eleverna ska ha kunskap om bland annat preventivmetoder (Skolverket, 2000a). Att preventivmedel är ett område som tas upp under sex- och samlevnadsundervisningen bekräftas även av Skolverkets rapport från 2000, inventeringen av sex- och samlevnadsundervisningen i Karlstad som Barn- och ungdomsförvaltningen gjorde 2008 och undersökningen som Tikkanen et. al. gjorde 2011. Att preventivmedel som område ingår även i de nya kursplanerna har redan diskuterats.

Kondomanvändning var också ett område som eleverna tyckte togs upp mycket under sex- och samlevnadsundervisningen. Kondom i sig nämns inte i någon kursplan, däremot står det, som tidigare diskuterats, i de nya kursplanerna för biologi i grundskolan att undervisningen ska behandla metoder för att förebygga könssjukdomar (Skolverket, 2011a, s. 115). Eftersom kondom är det enda skyddet vid penetrerande sex som skyddar mot könssjukdomar är det en självklarhet att området ska beröras under sex- och samlevnadsundervisningen.

Puberteten är ett annat ämne som respondenterna tyckte tog mycket plats i sex- och samlevnadsundervisningen. Även puberteten nämns som område inom kursplanen i grundskolans biologi från 1994 där det står att eleven ska få kunskap om hur puberteten påverkar individen (Skolverket, 2000a). Skolverkets rapport från 2000 intygar också att puberteten är ett område som ofta tas upp under sex- och samlevnadsundervisningen. Puberteten är också ett område som nämns i de nya kursplanerna för grundskolans biologi. Där nämns området under årskurs 4-6 och under årskurs 7-9 (Skolverket, 2011a, s. 113ff).

Ett annat ämne som respondenterna tyckte tog mycket plats i sex- och samlevnadsundervisningen var **könssjukdomar**. I kursplanen för biologi i grundskolan från 1994 står det att eleverna ska ha kunskap om sexuellt överförbar smitta när de slutar nionde klass (Skolverket, 2000a). Att könssjukdomar är ett område som tas upp i sex- och samlevnadsundervisningen intygas även av Skolverkets rapport från 2000 och Barn- och ungdomsförvaltningens inventering av sex- och samlevnadsundervisningen i Karlstad. Risker med att ha sex är ett annat område som hänger ihop med könssjukdomar eftersom en av riskerna med att ha sex är att bli smittad av en könssjukdom. Att risker med att ha sex är ett område som flera elever tycker har tagits upp mycket under sex- och samlevnadsundervisningen kan vara för att de tänker att könssjukdomar är en risk. Att könssjukdomar går att koppla till de nya kursplanerna för biologi i grundskolan har redan diskuterats. **HIV/AIDS** är ett annat område som fick relativt höga procenttal men som ändå inte kvalade in på någon respondentgrupps topp fem. Dock är det ett område som går att motivera precis som könssjukdomar eftersom HIV/AIDS är en sjukdom som kan spridas genom sexuella kontakter.

Befruktning är ett område som hamnade högt upp hos nästan alla respondentgrupper. I kursplanen för biologi för grundskolan från 1994 står det att eleven ska ha kunskap om bland annat vad befruktning innebär när de slutar årskurs nio (Skolverket, 2000a). Reproduktion nämns i de nya kursplanerna för biologi på grundskolan både under årskurs 4-6 och under årskurs 7-9 (Skolverket, 2011, s. 113ff). **Graviditet** är också ett område som har kommit i topp bland de områden som respondenterna tyckte togs upp mest under sex- och samlevnadsundervisningen. Graviditet går att koppla till de målen i kursplanerna som har med befruktning och reproduktion att göra. **Menscykeln** är ett område som fick relativt höga procenttal men som inte hamnade bland topp fem hos någon respondentgrupp. Eftersom mens är en del av kvinnors pubertet och eftersom menscykeln är en viktig del i befruktningen så är det motiverat att diskutera även detta område under sex- och samlevnadsundervisningen.

Abort är ett område som en respondentgrupp har med bland de ämnen som de tyckte tog mest plats. Som tidigare diskuterats står det inget ordagrant om abort i kursplanerna. Dock går det att motivera varför abort tas upp i sex- och samlevnadsundervisningen. I kursplanerna för biologi för grundskolan från 1994 står det bland annat att eleverna skall kunna diskutera sexualitet och samlevnad och visa respekt för andras åsikter (Skolverket, 2000a). Abort är som tidigare nämnts ett område där åsikter kan gå isär och därför kan det ha varit motiverat att diskutera abort inom ämnet biologi på grundskolan. Även i kursplanerna för samhällskunskap och religionskunskap för grundskolan från 1994 går det att hitta delar som skulle kunna motivera att diskutera abort. I samhällskunskap ska eleven kunna förstå det grundläggande norm- och rättsystemet som finns i Sverige och i religionskunskap skall eleven kunna reflektera över viktiga livsfrågor samt se konsekvenser av olika ställningstaganden och kunna föra etiska resonemang (Skolverket, 2000b & 2000c).

Det sista området som fick relativt höga procenttal är **fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar**. I kursplanerna för biologi på grundskolan från 1994 står det att eleven ska ha kännedom om kroppens organ och hur kroppens organsystem fungerar tillsammans (Skolverket, 2000a). Även när det gäller områden som befruktning och puberteten är det motiverat att diskutera hur könsorganen förändras när eleverna når puberteten och hur de samverkar vid befruktning.

Vidare forskning

Om det har funnits möjlighet för mig att göra om undersökningen så hade jag utformat enkäten lite annorlunda. Jag hade tagit bort den andra enkätfrågan och formulerat en ny som skulle vara mer inriktad på hur eleverna hade velat att fördelningen mellan olika områden i sex- och samlevnadsundervisningen skulle se ut. Dessutom skulle jag nog ha lagt till, tagit bort och formulerat om ett par av de områden som nämns i enkäten. Områden som jag skulle tagit bort är till exempel "olika benämningar på könsorganen". Jag skulle vilja haft med "hur man blir ihop med en partner" och "onani". Det är två områden som jag känner att jag saknade när jag skrev min diskussion. Med mer tid så hade jag nog studerat liknande undersökningar innan jag skrev enkäten så att jag kunde använda mig av vedertagna ord och områden som redan undersökts av andra för att lättare kunna jämföra mina resultat med tidigare forskning.

Slutsats

När det gäller de tre första frågorna så finns det lite olika sätt att se på svaren. Dels kan man studera alla respondenter som en grupp och dra slutsatser därifrån. Dels kan man försöka hitta områden som är viktiga eller mindre viktiga för alla de sex respondentgrupperna.

Vilka områden tycker elever är viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?

Enligt resultaten från enkäten tyckte respondenterna att de flesta områden åtminstone var "ganska viktiga" att ta upp i sex- och samlevnadsundervisningen. När jag studerar respondenterna som helhet var det elva områden som fick ett medelvärde högre än 4.0. Dessa områden var befruktning, graviditet, abort, preventivmedel, kondomanvändning, risker med att ha sex, könssjukdomar, HIV/AIDS, våldtäkt/sexuella övergrepp, sexuella trakasserier och pedofili. Sju av dessa områden återfinns i de övriga fem respondentgrupperna, de sju områdena är abort, preventivmedel, kondomanvändning, risker med att ha sex, könssjukdomar, HIV/AIDS och våldtäkt/sexuella övergrepp.

Vilka områden tycker elever är mindre viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen?

När jag tittar på respondenterna som en helhet var det bara två områden som fick ett medelvärde lägre än tre och dessa var olika benämningar på könsorgan och manlig omskärelse. Ingen av dessa två ämnen hade dock ett medelvärde lägre än 3.0 i alla respondentgrupper. Om jag istället tittar på områden som har fått ett medelvärde lägre än 3.2 hittar jag ett område som återfinns i alla respondentgrupper och det är olika benämningar på könsorgan. Andra ämnen som fått bland de lägsta medelvärdena är kvinnlig könsstympning, hur ett förhållande fungerar, transpersoner, pornografi, internet och sex samt genus.

Vilka områden tycker elever tar mest plats i sex- och samlevnadsundervisningen?

De områden som över 50 procent av alla respondenterna tyckte tar upp mycket plats i sex- och samlevnadsundervisningen är befruktning, puberteten, graviditet, könssjukdomar, preventivmedel, kondomanvändning och risker med sex. De områden som fått över 50 procent i någon av respondentgrupperna är, förutom de nyss valda områdena, abort, HIV/AIDS, menscykeln, fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar.

Hur väl stämmer elevers åsikter om olika områden inom sex- och samlevnadsundervisningen med de styrdokument som behandlar sex- och samlevnadsundervisningen?

Generellt vill jag påstå att respondenternas åsikter stämmer bra överrens med styrdokumentet när det gäller sex- och samlevnadsundervisningen. Mycket av de som respondenterna tycker är viktigt går att hitta stöd för i kursplanerna. Däremot går mycket av det som respondenterna tycker är mindre viktigt att hitta stöd för i kursplanerna också. Detta kan bero på att sex- och samlevnad är ett så brett ämne och att ord som sexualitet kan tolkas på många sätt och innehålla väldigt mycket.

Referenslista

- Barn- och ungdomsförvaltningen Karlstad. (2008). *Inventering av sex- och samlevnadsundervisningen VT-2008 [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.liv.se/sidkat/8595/inventering.pdf> Hämtad: 2011-12-06
- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. (3., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Centerwall, E. (2005a). Med moralen som styrmedel. I: Sverige. Myndigheten för skolutveckling. *Hela livet: 50 år med sex- och samlevnadsundervisning*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Centerwall, E. (2005b). Obligatorisk sexualundervisning. I: Sverige. Myndigheten för skolutveckling. *Hela livet: 50 år med sex- och samlevnadsundervisning*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik
- Herlitz, C. (2008). *HIV och Aids i Sverige: kunskaper, attityder och beteenden hos allmänheten 1987-2007*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Regeringen. (2011). *Gymnasieskolan – Frågor och svar om den nya gymnasieskolan [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/11908> Hämtad: 2011-12-01
- Schreiner, C & Sjøberg, S. (2004). *Sowing the seeds of ROSE [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.uv.uio.no/ils/english/research/projects/rose/actadidactica.pdf> Hämtad: 2011-12-15
- Skolverket. (1994a). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94 [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1069 Hämtad: 2011-11-21
- Skolverket. (1994b). *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94 [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1071> Hämtad: 2011-11-21
- Skolverket. (2000a). *Kursplan för biologi [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/Grundskoleutbildning/2.3072/2.5241/kursplaner_for_grundskolan_2000?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2386%2Fa%2F16138%2Ffunc%2Fkursplan%2Fid%2F3879%2FtitleId%2FBI1010%2520-%2520Biologi Hämtad: 2011-11-21
- Skolverket. (2000b). *Kursplan för samhällskunskap [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/Grundskoleutbildning/2.3072/2.5241/kursplaner_for_grundskolan_2000?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2386%2Fa%2F16138%2Ffunc%2Fkursplan%2Fid%2F3887%2FtitleId%2FSH1010%2520-%2520Samh%25E4llskunskap Hämtad: 2011-11-21

Skolverket. (2000c). *Kursplan för religionskunskap [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/Grundskoleutbildning/2.3072/2.5241/kursplaner_for_grundskolan_2000?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2386%2Fa%2F16138%2Ffunc%2Fkursplan%2Fid%2F3886%2FtitleId%2FRE1010%2520-%2520Religionskunskap Hämtad: 2011-11-21

Skolverket (2000d). *Nationella kvalitetsgranskningar 1999: [skolors arbete mot mobbning och annan kränkande behandling : sex- och samlevnadsundervisningen : undervisningen om tobak, alkohol och andra droger] [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=605> Hämtad: 2011-11-28

Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshem 2011 [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> Hämtad: 2011-11-26

Skolverket. (2011b). *Förordning om läroplan för gymnasieskolan [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/skolfs?id=2302> Hämtad: 2011-12-08

Skolverket. (u.å.a). *Ämne – Samhällskunskap [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning/gymnasieskola_fore_ht_2011/2.3034/sok_amnen_och_kurser?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2503%2Fa%2F13845%2Ffunc%2Famnesplan%2Fid%2FSH%2FtitleId%2FSamh%25E4llskunskap Hämtad: 2011-11-21

Skolverket. (u.å.b). *Ämne – Religionskunskap [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning/gymnasieskola_fore_ht_2011/2.3034/sok_amnen_och_kurser?_xurl_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2503%2Fa%2F13845%2Ffunc%2Famnesplan%2Fid%2FRE%2FtitleId%2FReligionskunskap Hämtad: 2011-11-21

Skolverket. (u.å.c). *Naturkunskap 1a1, 50 poäng [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning/2.2954/amnesplaner_och_kurser_for_gymnasieskolan_2011/subject.htm?subjectCode=NAK&courseCode=NAKNAK01a1#anchor_NAKNAK01a1 Hämtad: 2011-12-01

Skolverket. (u.å.d). *Religionskunskap 1, 50 poäng [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning/2.2954/amnesplaner_och_kurser_for_gymnasieskolan_2011/subject.htm?subjectCode=REL&courseCode=RELREL01#anchor_RELREL01 Hämtad: 2011-12-01

Skolverket. (u.å.e). *Samhällskunskap 1a1, 50 poäng [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning/2.2954/amnesplaner_och_kurser_for_gymnasieskolan_2011/subject.htm?subjectCode=SAM&courseCode=SAMSAM01a1#anchor_SAMSAM01a1 Hämtad: 2011-12-01

Socialstyrelsen. (u.å). *Abortstatistik [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på: <http://192.137.163.49/sdb/abo/val.aspx> Hämtad: 2011-12-09

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tikkanen, R., Abellson, J. & Forsberg, M. (2011). *UngKAB09: kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga*. Göteborg: Göteborgs universitet. Inst för socialt arbete.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig:
<http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad: 2011-11-23

Bilagor

Bilaga 1 - Enkät

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hej!

Jag heter Sofia Sinnerstedt och skriver i höst min examensuppsats på lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet. I min uppsats skall jag försöka ta reda på vad elever har för syn på dagens sex- och samlevnadsundervisning och hur väl denna syn stämmer med kursplanerna för högstadiet och gymnasiet.

Medverkan i undersökningen är frivillig och anonym. Resultaten kommer att redovisas i tabellform och text i min examensuppsats. Om det är något du känner att du inte vill svara på så behöver du inte det.

Tack för din medverkan!

/Sofia Sinnerstedt

Kön: Kille Tjej Annat
Årskurs: 1 2 3

Fråga 1

Hur viktigt tycker du det är att dessa områden tas upp i sex- och samlevnadsundervisningen? (Ringa in en siffra för varje område)

1 = Inte viktigt 3 = Ganska viktigt 5 = Jätteviktigt

Kärlek och känslor	1-----2-----3-----4-----5
Hur ett förhållande fungerar	1-----2-----3-----4-----5
Befruktning	1-----2-----3-----4-----5
Graviditet	1-----2-----3-----4-----5
Abort	1-----2-----3-----4-----5
Hur det är att vara förälder	1-----2-----3-----4-----5
Puberteten	1-----2-----3-----4-----5
Menscykeln	1-----2-----3-----4-----5
Fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar	1-----2-----3-----4-----5

Manlig omskärelse	1-----2-----3-----4-----5
Kvinnlig könsstympning	1-----2-----3-----4-----5
Olika benämningar på könsorgan	1-----2-----3-----4-----5
Hur man har sex på olika sätt	1-----2-----3-----4-----5
Olika sexuella läggningar	1-----2-----3-----4-----5
Kåthet	1-----2-----3-----4-----5
Preventivmedel	1-----2-----3-----4-----5
Kondomanvändning	1-----2-----3-----4-----5
Risker med att ha sex	1-----2-----3-----4-----5
Könssjukdomar	1-----2-----3-----4-----5
HIV/AIDS	1-----2-----3-----4-----5
Transpersoner	1-----2-----3-----4-----5
Homofobi	1-----2-----3-----4-----5
Pornografi	1-----2-----3-----4-----5
Internet och sex	1-----2-----3-----4-----5
Genus	1-----2-----3-----4-----5
Normer	1-----2-----3-----4-----5
Identitet	1-----2-----3-----4-----5
Jämställdhet	1-----2-----3-----4-----5
Manligt/Kvinnligt	1-----2-----3-----4-----5
Våldtäkt/Sexuella övergrepp	1-----2-----3-----4-----5
Sexuella trakasserier	1-----2-----3-----4-----5
Pedofili	1-----2-----3-----4-----5
Prostitution	1-----2-----3-----4-----5

Fråga 2

Ringa in de områdena som du tycker tar upp mest tid under sex- och samlevnadsundervisningen? (Du får ringa in hur många områden som helst)

Kärlek och känslor	Befruktning	Puberteten
Pornografi	Manlig omskärelse	Sexuella trakasserier
Graviditet	Abort	Könssjukdomar
HIV/AIDS	Preventivmedel	Pedofili
Hur det är att vara förälder	Normer	Menscykeln
Hur ett förhållande fungerar	Homofobi	Internet och sex
Olika sexuella läggningar	Kvinnlig könsstympning	Identitet
Genus	Kvinnligt/Manligt	Jämställdhet
Kondomanvändning	Våldtäkt/Sexuella övergrepp	Prostitution
Risker med att ha sex	Hur man har sex på olika sätt	Kåthet
Transpersoner	Fakta om hur könsorganen ser ut och fungerar	

Olika benämningar på könsorgan

Annat, i så fall vad: _____